

**Túzoklesen
Az albinizmus
Unkafigyelő**

Madárhatározás: A kerecsen- és vándorsólyom első ránézésre nem okozhat gondot, azonban a természetben csak nagyon ritkán adatik meg, hogy jól szemügyre vehessük őket. Általában, a legtöbb ragadozómadárhoz hasonlóan, röptében láthatjuk őket, sokszor csak igen rövid időre kerülnek elénk. Ilyenkor gyorsan kell megfigyelniük azokat a bélyegeket, amelyek alapján elkülöníthetjük őket. A röpülő madáron legfontosabb jegyek a szárny mintázata alulról, valamint a fej rajzolata. A kerecsensólyom szárnya alulról kontrasztos (főként a fiatal madarakon), a sötétebb bélés elkülönül a szárnytollaktól. A vándoré egyöntetű, nincs meg ez a kontraszt. A fejmintázat pont fordított, a vándorsólyomé jellegzetes, vastag barkóval, míg a kerecsené nem ennyire feltűnő. Vannak egyedi változatok is, így egyes vándorsólymok feje világosabb, illetve egyes kerecseneké markánsabb.

Mindkét faj költ hazánkban, azonban elég ritkák. A vándorsólyom hosszabb szünet után teledett meg ismét nálunk, a kerecsensólyom állománya pedig a védelmi tevékenységek óta öröndetesen növekszik. Mind hegy, mind síkvidékeinken találkozhatunk velük. Egész évben nálunk tartózkodnak, a vándorsólymok száma az északról érkezőkkel növekszik.

**Kerecsensólyom
öreg**

világos szemöldöksáv
keskeny barkó

barna hát, szárny

hosszanti
pettyezés

sötétebb
szárnybélés

felülről
barna

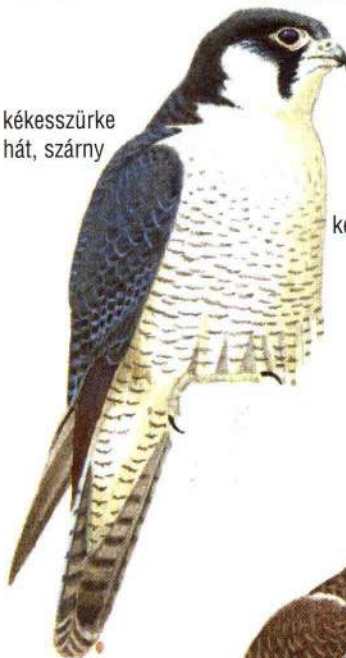

fiatal

**Vándorsólyom
öreg**

sötét fej
erős barkó

kékesszürke
hát, szárny

keresztcsávózás

hosszanti
pettyezés

sötétebb
szárnybélés

vége felé sötét-
edő farkok

kékesszürke
hát

erős fejmintá

fiatal

erős barkó

sötétbarna hát

hosszanti
pettyezés

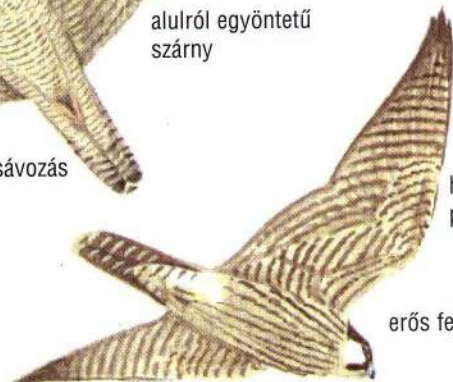
alulról egyöntetű
szárny

keresztcsávózás

hosszanti
pettyezés

erős fejmintá

Az MME szerepe a felsőoktatásban

Április 14. és 17. között a Szegedi Tudományegyetem szervezésében rendezték meg a XXVI. Országos Tudományos Diákköri Konferencia (OTDK) Biológia Szekcióját.

A résztvevő dolgozatok között több olyan is volt, amelynek témája a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) valamely fajvédelmi, állományfelmérő vagy madárgyűrűzési programjához kapcsolódott. Ez részben magyarázható a diákok madarak iránti érdeklődésével, de részben azzal is, hogy a főiskolákon, egyetemeken oktató tanárok közül sokan egyesületi tagok, sőt helyi és/vagy országos vezetői feladatokat is ellátnak az egyesületben. Az OTDK-zsűrik idén több madártani dolgozatot is díjazásban, illetve dicséretben részesítettek. A szünzoológia alszekció zsűrije első díjjal ismerte el Tóth Tibor és Dévényi Borbála, a Pécsi Tudományegyetem hallgatóinak munkáját: "A mortalitás elemzése a gyöngybagoly (Tyto alba) regionális költésében". A dolgozat az MME Baranya megyei csoportjának gyöngybagolyvédelmi programja során gyűjtött adatokat dolgozta fel. A pécsi dolgozat témavezetője dr. Horváth Győző. Ugyanebben az alszekcióban harmadik díjat kapott Bogdán Marianna, a Nyíregyházi Főiskola hallgatója "Az életkor szerepe a partifecske (Riparia riparia) tollzatának fizikai és kémiai jellemzőire" című dolgozatával. A munka az "Actio Riparia" kutatási program része, témavezető dr. Szép Tibor. A természetvédelmi biológia alszekcióban első díjas dolgozat lett Klein Ákos, az Eötvös Loránd Tudományegyetem biológus hallgatójának "Gyöngybagoly (Tyto alba) gyűrűzési-visszafogás adatok természetvédelmi szempontú értékelése" című munkája, témavezetője dr. Csörgő Tibor. Vizsgálataikkal kimutatták, hogy a költőládákban felnövő fiókák közül kevesebbet fogtak vissza és több volt az elpusztult példányok aránya, mint a nagyobb térben nevelkedő fiókák között. Az MME Országos Elnöksége a Természet Szolgálatáért Alapítvány támogatásával 25-25 ezer forintos különdíjat alapított az országos konferenciákon résztvevő egy természetvédelmi és egy madártani dolgozat jutalmazására, melyet a zsűrik javaslata alapján kaphat meg egy-egy diák. Az egyesület küldöttközgyűlésén idén harmadik alkalommal vehették át a hallgatók az MME különdíját. A természetvédelmi biológia alszekcióból Bajomi Bálint, az ELTE diákja, "Veszélyeztetett fajok visszatelepítésének eredményességét befolyásoló tényezők", témavezetője dr. Takács-Sánta András, a szünzoológia szekcióból Ragats Zsófia, a szombathelyi Berzsenyi Dániel Főiskola végzett hallgatója "A gyurgyalag (Merops apiaster) fészkelő állománya Győr-Moson-Sopron megyében" című dolgozatával érdemelte ki az egyesületi elismerést, témavezetője dr. Gyurácz József és dr. Hadarics Tibor. Az első dolgozat feltárta a kékcsőrű réce (Oxyura leucocephala) hazai visszatelepítési kísérlet kudarcának okait, a gyurgyalag felmérés pedig része a "Ritka és Telepesen Fészkelő Madarak" monitorozási programnak és a faj költésének, védelmi lehetőségeinek helyi sajátosságait elemzi.

A tudományos diákköri dolgozatok mellett számos diplomamunka, illetve doktori (PhD) dolgozat megírására is lehetőséget nyújtanak az MME kutatási programjai. Nem tudom, de valószínűnek tartom, hogy százas nagyságrendű lehet azoknak a dolgozatoknak a száma, melyek az egyesület tevékenysége nyomán eddig készültek. A különböző MME-programokon alapuló dolgozatok persze nemcsak a főiskolások, egyetemisták számára hasznosak, hanem az egyesület és az egyesületen keresztül a tudomány és a természetvédelem eredményességéhez is hozzájárulnak. A programok során gyűjtött sok-sok adat feldolgozása, az eredmények, az eredmények alapján megfogalmazott publikált javaslatok és végül, de nem utolsósorban a dolgozat készítése során a madarak tanulmányozása, védelme iránt elkötelezetté váló biológus, tanár, erdő- és agrármérnökjelöltek a madártan és a gyakorlati madárvédelem fejlődését szolgálják. A tudományos, illetve madárvédelmi szempontból legeredményesebbnek ígérkező témák kidolgozásának támogatására az MME Országos Elnöksége néhány évvel ezelőtt főiskolások, egyetemisták részére kutatási ösztöndíjat is alapított, melyet a hallgatók pályázat útján nyerhetnek el.

A szakdolgozatok készítéséhez nyújtott lehetőségek mellett az MME-nek van más kapcsolata is a felsőoktatással. Az egyesület jól szervezett madarásztaborai és madárvártái alkalmasak pedagógiai foglalkozások, valamint fajismereti, ökológiai és természetvédelmi terepgyakorlatok lebonyolítására is. A szakmai gyakorlatok tervezésénél azonban figyelembe kell venni a kiválasztott tábor, illetve a madárvárta környékének természeti adottságait és a meglévő infrastruktúra kínálat feltételeket is. Erről az egyesület központjában, a helyi csoportoknál, a tábor szervezőknél és a madárvárták vezetőinél tájékozódhatnak a szakmai gyakorlatokat szervező, főiskolai és egyetemi oktatók.

dr. Gyurácz József

Tartalom:

- 2 **Túzoklesen Biharban**
Bednár Gergely,
Grézal Gábor, Tulogdi Áron,
Valkó Orsolya
- 3 **Élőhelyteremtés a hantmadár számára**
Petrilláné Bartha Enikő
és Petrilla Attila
- 4 **Tatarozás a gödénytelepen**
Ceico Tanase – Fordította:
Dr. Kiss J. Botond
- 6 **Madarak Hollandiában**
Dr. Kiss J. Botond
- 8 **Eredményes harc a fészekparaziták ellen**
Dorogman László
- 8 **Dióhéjban az albinizmusról**
Böhm András
- 9 **Fehérje és zsiradék az aranylile "étrendjében"**
Dorogman László
- 10 **Postaláda**
- 13 **Könyvespolc**
- 14 **MME HÍREK**
Megkérdeztük
Viszló Leventével
Péchy Tamás beszélgetett.
- 15 **MADÁRBARÁT KERT**
Egy 10 éves madárbarát kert
Fenyvesi László
- 16 **Madárbarát kert – Debrecenben**
Dr. Juhász Lajos
- 18 **CSIPOGÓ**
- 20 **AZ ÉV FÁJA**
A címlapon
kis kócsag
Szeley Szabó László felvétele.

Főszerkesztő:
Péchy Tamás
Kiadja:
Magyar Madártani és
Természetvédelmi Egyesület (MME)
<http://www.mme.hu>
Telefon: 1/275-6247
Fax: 1/275-6267
Szerkesztőség:
2345 Apaj, Platán sor 1.
E-mail: madartav@elender.hu
A lap elektronikus változata:
<http://www.madartavlat.hu>
ISSN 1217-7156

Túzoklesen Biharban

Bednár Gergely, Grézal Gábor, Tulogdi Áron, Valkó Orsolya

Kevés dolog van, amiért érdemes hajnali fél négykor felkelni. Ezek egyike hazánk egyik fokozottan védett madártani és természeti értéke: a tűzok.

Nem mindennap találkozunk az emberrel a ritka és veszélyeztetett madárral. Kívé persze, ha elmegy tűzokfészket őrizni. A tűzokvédelem egyik fontos feladata a költés sikerének biztosítása. A tűzok félnék, óvatos madár, kevésbé viseli el a háborgatást, ugyanakkor előszeretettel fészkel agrárkultúrákban, ahol – a választott növényzettől függően – sajnos elég kis esélye van a zavartalan költésre. A tűzok költését a mezőgazdasági munkák közül a legjobban a kaszálás és a különböző növényápolási munkák veszélyeztetik.

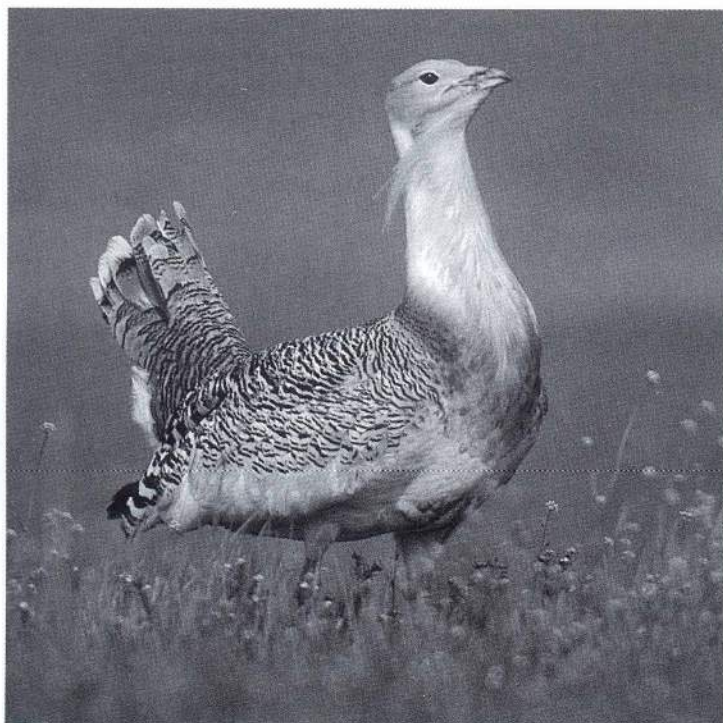
A fiatal tyúkok esetenként már az ember pusztá megjelenésére végérvényesen elhagyhatják a fészket. Ekkor – ha megtalálják a tojásokat – a dévaványai rezervátumban keltezik ki őket, és a csibéket mesterségesen nevelik fel. Akkor a legrosszabb a helyzet, amikor a tűzoktojó a legutolsó elkésett pillanatra gaszkodik a fészkehez. Ekkor a kaszagép a tojót is elvághatja, a 2-3 tojásból álló fészkeket pedig megsemmisítheti. Szerencsére ez ritkán fordul elő. A kaszálókon (gyep, lucerna) fészkelő tojók leggyakrabban a közeledő géptől már pár méterre felugranak, és sokan közülük később igyekeznek is visszatérni a fészkekre. A kellően felvilágosított munkások ekkor a fészkek körül védőzónát alakítanak ki, és a kaszálást a tábla távolabbi részén folytatják. A fészkek és a körülötte hagyott növényzet ilyenkor szigetként emelkedik ki a levágott területből, könnyű célpontot kínálva a tojásrabló rókáknak, kóbor kutyáknak és macskáknak, valamint az egyes varjúféléknek.

Érthető tehát, hogy szükség lehet egyes különösen veszélyeztetett fészkek őrzésére. Mi is szerettünk volna ilyen munkában részt venni, így felkerestük Motkó Bélát, az MME tűzokvédel-

mi programjának Biharban dolgozó munkatársát.

Iskolai elfoglaltságaink miatt a költési időszak derekáról sajnos már lekéstünk. Amikor június 7-én megérkeztünk a gatályi erdőbe, a sikeresen költött tojók már fiókákat vezettek.

A gatályi erdő a Biharban a Sárrétudvari, Szerep és Püspökladány települések által határolt terület közepén fekszik.

Lothar Lang felvétele

A környéken nagyrészt mezőgazdasági kultúrák találhatók, amelyek közé néhány másodlagos szikes pusztá, kaszálóként használt gyepek ékelődnek. Mint megtudtuk – és a táborozás alkalmával tapasztaltuk is – a tűzokok valamiért nagyon szeretik ezt a területet.

Táborunkat szerencsére elég védett helyen, az erdőszélen vertük fel, így sátrink a háromnapos folyamatos eső ellenére sem áztak be (annyira). Egy hét alatt ebben a madárdaltól zengő erdőben remekül berendezkedtünk. Favágó-, ruhaszárító-, tűzrakóhelyet alakítottunk ki, a közelben talált növényekből bodza- és mentateát főztünk, az egész finomra sikeredett ételleinket is magunk készítettük el. Béla hozott nekünk vizet és segített a bevásárlásban is. A fürdést a püspökladányi strandon oldottuk meg.

Minden hajnalban és alkonyatkor elmentünk tűzokot nézni. Ez abból állt, hogy gyalog vagy biciklivel bejártuk a környéket, végigtávcsoveztük a táblákat. Beletelt egy kis időbe, mire ráállt a szemünk a 300-400 méterre levő apró fehér pontokra. Az öreg kakasok voltak a legszebbek, amelyek ekkor még nászruhájukat viselték, megvoltak a bajsztollaik, mellükön a széles, narancsszínbe forduló örvük mellett tollazatuk más része is szép, kontrasztos volt. Egy hét alatt 16 tűzokot láttunk. Felírtuk mikor, hol, milyen növényzetben voltak, mit csináltak, milyen korúak és neműek lehettek. Általában 2-4 madár volt együtt, kakasok és tojók olykor vegyesen. Felváltva táplálkoztak és figyeltek. Egy juhász mutatott nekünk egy sikeresen kikelt fészket, amelyben még benne voltak a tojásbéjak.

Az egyik napon a program munkatársa elvitt minket Dévaványára, a Körös-Maros Nemzeti Park tűzokmentő állomására. A Berettyó gátján és a határokban megtett út és a telep látogatása nemcsak nagyon szép volt, hanem tanulságos is. A tűzokmentő állomáson megnéztük a csibéket és az egyéves

madarokat, láttunk eltérő mintázatú tojásokat. A kifutón jól tanulmányozhattuk a kakasok és a tojók közti különbségeket. A kerítés mellett a védett nyúlánk madártej virágozott. A telep bemutatásában Kurpé Pista bácsi nyújtott szívélyes és szakszerű segítséget.

Természetesen a tűzokon kívül más madarokat is láttunk. A legnagyobb élmény talán az volt, amikor egy hétagú kék vércse csapat pocokvadászátát figyeltük pár méter távolságból. Sajnos várakozásaink ellenére – az errefelé elég gyakori – réti fülesbagollyal nem sikerült találkozunk. Teljesen más volt az itteni madarászás, mint egy kirándulás. Itt volt időnk arra, hogy ha megpillantunk egy madarat, megfigyeljük, hogy mit csinál. Mivel nap mint nap bejártuk a környéket, voltak helyek, ahol számít-

hattunk visszatérő ismerősökre, a villanyvezeték egy bizonyos pontján sordélyra, a pusztán bíbicekre és nagy godákra, egy kanyarban búbos bankára, az ezüstfáknál a kis őrgébicsre. Vicces volt, hogy mosogatni is távcsővel jártunk. A sok védett madár mellett a Gatályban rengeteg volt a mezei nyúl, fácán és az őz is, egyszer-egyszer pedig fogolycsapattal is találkoztunk. Bár éjszakánként kicsit ijesztő volt az őzek riasztása, a tábor hangulatához ez is hozzátartozott.

A madarászáson kívül pecáztunk és természetfotókat készítettünk. A szikes puszták voltak a legszebbek. Találtunk védett erdélyi útifüvet, a Hamvas-csatornában a szintén védett ruca-örömrre bukkantunk, a parton virágkaka virított, ami nagyon szép fotótéma. A táborozó erdőben régen állt egy kastély. Erre most már nem sok jel utal, csak romok és tűzliliomok,

melyek a hajdani parkban nőttek és onnan "szöktek ki" pom-pázni az erdő naposabb részeire. A hamvas hídnál a fiúk fogtak néhány keszeget. Ennek köszönhetően a "zacskós" alapanyagok mellé egy kis friss hús is került az asztalunkra.

Nagy élmény volt számunkra a "tűzokörzés". Főleg nekünk, Pest környékieknek egészen különleges dolog egy hetet a természetben tölteni olyan helyen, "ahol a madár sem jár". Amellett, hogy jól éreztük magunkat és sok újat tanultunk, talán a tűzokrok védelméért is tettünk valamit.

Köszönet ezért Motkó Bélának, aki rengeteget segített, beszerzett bármit, amire szükségünk volt. Emellett jókat beszélgettünk, sok érdekes problémát vetett fel és sokat mesélt munkájáról, a tűzokvédelemről, hasznos tanácsokat adott a természetfotózásról. Reméljük, még sokszor találkozunk!

Élőhelyteremtés a hantmadár számára

Petrilláné Bartha Enikő és Petrilla Attila

Nagy örömmel fogadtam a "Madárbarát kert" mozgalmat, és ezután is gratulálok elindítóinak, hiszen a már meglévő kertet és az ezzel törődő embereket összefogták, illetve az eddig közömbösöket a jó példákön keresztül ösztönzik.

Olyanok számára is tartalmas, jó érzést adó programot nyújtanak, akik elfoglaltságaik, egészségük vagy bármi más miatt nem nagyon tudnak kimozdulni, így viszont tehetnek valamit a madarakért.

Természetesen sok más élőlényért is, hiszen a változatos élőhely nemcsak a madaraknak jó, hanem sok más állatnak is.

El is jutottunk oda, ami miatt elkezdtem ezt az írást: élőhelykészítés.

Konkrét példából kiindulva, pl. a hantmadár számára.

E fajt hazánkban szinte minden sík és dombvidéken megtaláljuk, igaz színezete nem túl szembeötlő, de az éneklő vagy a kergetőző hímek feltűnőek.

Mivel az emberek már beköltöztek a hantmadár élőhelyére is, a madár kénytelen volt alkalmazkodni, így gyakorta látni a kertés lakóövezetben.

Így van ez nálunk Nyírszölösön is (Nyíregyházától 5 km-re).

A pár egy építkezés bentörtmelék-kupacában kezdett fészket rakni, de mivel a házépítés már a vége felé közeledett és a törmelék-kupacot éppen a vélhető kotlás közepén kezdték volna bontani, feleségem javaslatára elkértük az összes törmelékot, átszállítottuk az ottan 150 méterre lévő kertünkbe, és ott újra fölkipacoltuk.

Mivel ez még belefért a pár mozgáskörzetébe, hamar meg-

találták a most már háborítatlan halmot, és május 18-án gyors fészkeképítésbe kezdtek.

Ez abból állt, hogy a tojó épített, a hím énekelt.

Költésük sikeres volt, július 10-én már anyányi fiókákat etettek.

Érdekes volt megfigyelni a fiókák óvatosságát.

A táplálék átvételekor sem hagyták el a kőhalmot, a bejáratától legfeljebb csak fél méterre távolodtak el.

Nem állítom, hogy egy esztétikai csúcsteljesítmény egy ilyen törmelék-domb, de a segítségnyújtás akkor sürgős volt.

Igényesek megépíthetik ezt igazi sziklából is, bár ez a hantmadárnak édes mindegy. Ha a területen vagy a kertjük közelében rendszeresen látnak hantmadarat, és a kert nem túl háborgatott, jó eséllyel lehet számítani megtelepedésükre. Rendszerint éveken át visszatérnek a jól bevált helyre fészkelni, s ez teremt egy újabb lehetőséget is. Még a hímek március végi érkezése előtt be lehet leszátrani a fészket, így a madarat nem fogja zavarni. Innen aztán fotót vagy filmet készíthetünk a fiókáit etető madárról. Még jobb a távirányítós videokamera, mert így jelenlétünkkel nem zavarjuk őket.

Ez csak egy ötlet a sok kö-

zül, melyekkel a madarakat meg tudjuk kötni kertünkben.

Mindenkinek további jó madárlesést!

És még valami: fogadják meg Jakab Péternek szintén e lap hasábjain olvasott javaslatát, és vegyenek egy kényelmes messzelátót. Jelentősen megkönnyíti a megfigyelést, és elmélyíti az élményt.

Kókay Szabolcs grafikája

Tatarozás a gödénytelepen

Ceico Tănase – Fordította: Dr. Kiss J. Botond

A gödények a Duna-delta címermadarának számítanak. Két fajuk él itt; a valamivel nagyobb termetű, ritka borzas gödény (*Pelecanus crispus*) és a kissé gyakoribb rózsás gödény (*Pelecanus onocrotalus*). Mindkettő természetes, kb. 2,5 m-es szárnyterpeszű madár.

A borzas gödény távolról vasszürkének látszik, szárnyvégei is szürkék. Általában egyesével vagy kisebb csapatban jár; ritkán látni együtt 6 – 8 példánynál többet. Ugyancsak magányosan, vagy néhányadmagával halászik. A rózsás gödény – mint neve is mutatja – rózsásfehér; ez messziről is megkülönböztethető a borzas faj szür-

gorúan védett területén található. Mindkét faj telepesen, úgynevezett kolóniában fészkel, de csak a borzas rak tekintélyes – néha petrencényi – fészket. Sajnos az utóbbi években a gödények fészkelése nehézségekbe ütközik, egyre kevesebb a megfelelő költőterület. Nemcsak nagy kiterjedésű, minden zavarástól mentes, elhagyott mocsárvidékre van szükségük, hanem különleges növénytársulásra is, amely otthont nyújt e ritka madaraknak. Tudnunk kell, hogy míg a borzas gödény az ember nem járta homokzátványokon is megtelepedik, a deltai rózsás gödények egyedüli fészkelőhelye az úszó nádszigeteken

nádon kívül számos más növény is megtelepedik, így a mocsári pajzsika, a mocsári nefelejcs, a vörös bogójú kesernyész csucor, az illatos vízimenta, a réti fűzény, sőt néha a rekettyefűz is gyökeret ver itt.

Nos, a sajátos növényvilágnak otthont adó, a szél- és vízjárásnak engedelmességedve szeszélyesen mozgó-vándorló úszó nádsziget szélén, a vízhozta növénymaradványok között kotornak maguknak fészket a rózsás gödények. A hatalmas madarak egyre nagyobb területen tapossák ki a növényzetet, húgysavban gazdag ürülékük kiegészíti a gyökérzetet, 10-12 kilós súlyuk fizikailag is

kéjétől, valamint a hattyúk hófehérjétől. Szárnyvégei alulról-felülről feketék. Gyakran tömörül több százas csapatba. A kifejlett rózsás gödény torokzacskója citromsárga, a borzasé vörös. Nagyobb távolságra repüléskor mindkét faj ék-, vagy vonalszerű alakzatba rendeződik.

Európa, illetve az egész nyugat-palearktikus régió legfontosabb gödénytelepe Romániában, a Duna-delta Bioszféra Rezervátum északi részén, a Roșca-Hrecisca-Buhaiova tócsoport szi-

van. A deltai nád 4-6 m-re is megnő, valószínűleg rengeteget, az iszapban összefonódó gyöktörzsei pedig vastag, összefüggő szövevényt alkotnak. Néha az áradó víz vagy nyáridőben a korhadó növényi részekből keletkező gázok (mocsárgáz, kénhidrogén) fölszakítja és elválasztja a vízfenéktől a gyökérszöveget, így keletkezik az úszó nádsziget, helyi kifejezéssel plaur (az "úszni" jelentésű szláv plavaty szóból), ami néha másfél méter vastagságot is elér. Ezen a

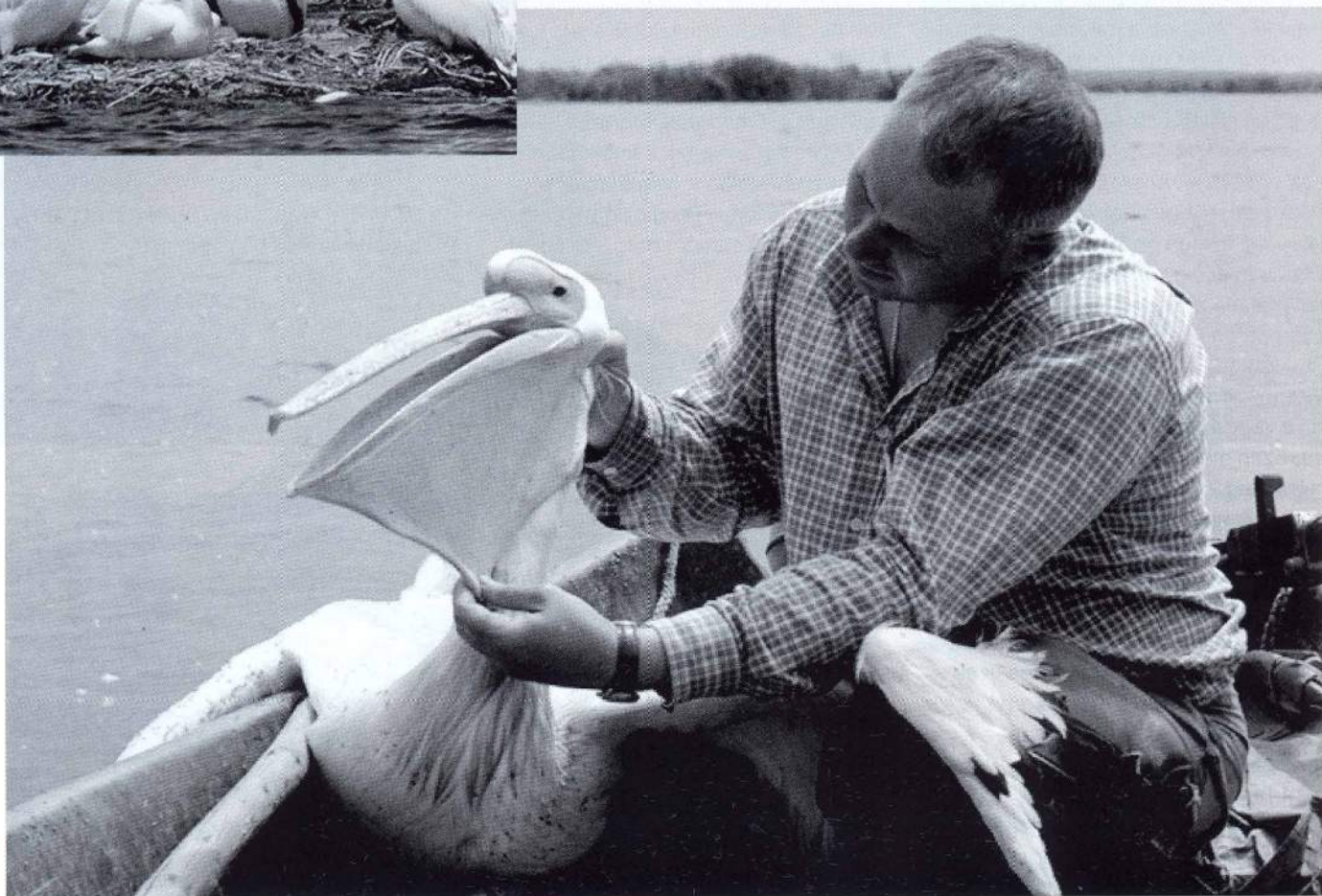
omlasztja a szigetek párkányát, amihez a hullámverés, a vízáramlatok eróziós hatása is hozzájárul, így a plaur lassan elhal, s a fészektelepnek megfelelő hely egyre kevesebb. Ezért a gödények más tavak szélére kényszerülnek áttelepedni, de fészkelőhelyükhöz való kötődöttségük miatt csak a fenntebb említett tömeggyűttesen belül maradnak, amely már sok évtizede ad otthont e madaraknak. S mert az úszó nádszigetek regenerálódása nem tud lépést tartani a gödénytele-

hetővé tenné a meglévő fészektelep gazdaságosabb kihasználását. Az eljárásra nemzetközi példák is kínálkoznak. Az Anatóliai-fennsík tavain a török természetvédők faemelvé-

nádgyöktörzsek, száraz páfrány- és ká-kalevelek, valamint a vízből felkotort, félig rothadt növényi részek, algák teszik az eredeti fészkelőhelyekhez hasonlóvá.

A fészektelepen végzett munkálatok elvégzéséhez Hideo Yamada, japán üz-

Kiss J. Botond felvételei

lep szükségleteivel, egy részük bizonyára kénytelen lesz elvándorolni. Mint új fészkelőhely, a legvalószínűbben a nem messze eső ukrainai Dunaijszkie Plavnii nevű védterület jönne számításba. Az átköltözés nem érintené az összállomány nagyságát, hisz a madarak nem ismerik a politikai-közigazgatási határokat, de jelentősen csökkenne a romániai gödényállomány, s a telepek felaprozódása máskülönben is kétségtelenül a hanyatlás megindulása lenne. Sürgős beavatkozásra van szükség egy tudományos kísérlet formájában, amely arra irányul, hogy a rózsás gödények egy részének mesterséges fészkelőlehetőséget ajánljunk föl. Amennyiben e madarak a fészkelési időszakban használatba veszik a fölkinált lehetőséget, a következő évre lehetséges ugyanezt nagyobb léptékben megismételni, s az elvándorlás lehetőségét csökkenteni. Keltt tehát egy olyan kezdeményezés, amely a gödények "röghözkötésével" le-

nyeket készítettek, amelyeket a borzas gödények foglaltak el. A helyi viszonyokhoz, amelyekre a nagy vízszíntingadozások jellemzőek, közelebb állnak az orosz Volga-delta tapasztalatai, a fonott nádszigetek alkalmazása, amelyek a vízjáráshoz igazodva emelkednek-süllyednek, s ahol a rózsás gödények fészkelhetnek.

E kísérleteken okulva, az újonnan megalakult, gyakorlati természetvédelemre szakosodott "S.O.S. Duna-delta" Alapítvány első fegyverténye a gödények megsegítése volt a meglévő, de lerombolódott plaur kítározásával. Az akciókban résztvevők nádkévéket helyeztek a széteső nádszigetekre, fölmagasztva ezeket, illetve kitöltve a keletkezett öblöcskéket. A nádkévéket keményfa rudak erősítik az úszó szigetek testére, vízszintesen bevezetve a plaur anyagába, s az egészet rozsdamentes drót-, illetve műanyag zsinór szövi összefüggő tutajjává. A kész építményt elhát

letember, a gödények ismert mecénása nyújtott meghatározó anyagi fedezetet. Az akcióban – meglehetősen tartozkodóan, a bürokratikus eljárások kínos betartásával – részt vett a Duna-delta Bioszféra Rezervátum Természetkezelősége is, ami jelentős lépésnek számít az intézmény mindeddig meglehetősen visszahúzódó magatartásához képest. Hasonlóképpen, a Román Tudományos Akadémia illetékes szakbizottsága jóváhagyta és értékeli a szigorúan védett területen végzett, tudományos kísérleti jellegű beavatkozást.

Nagy örömminkre a május-júniusban megejtett repülőgépes ellenőrzés bebizonyította, hogy a gödények nemcsak elfogadták a mesterséges fészkelőhelyeket, hanem valósággal versengtek értük, egyetlen fészeknyi szabad terület sem maradt elfoglalatlanul. A kísérlet sikerült, megismétlése nagyobb léptékben már az anyagi előfeltételek biztosításán múlik.

Madarak Hollandiában

Dr. Kiss J. Botond

Egy madártanilag bejárt, jól ismert területen tett néhány napos látogatás után nem illik részletes beszámolót, vagy fajlistát közölni, hisz a helyiek számtalanszor megtették már ugyanezt és bizonyára sokkal részletesebben, mint ahogyan mi idelátogatók – véges időnk és ismereteink birtokában – valaha is képesek volnánk. Komoly szakmai leírás csak az esetleges "fehér foltokról", kevésbé felmért területekről indokolt, ahonnan eddig csak szerény adatok kerültek be a tudományos körforgásba. Viszont rendszerint érdekesek az általános szakmai benyomások, a hazai viszonyokkal való összehasonlítások, ritka vagy számunkra új fajok bemutatása. Ezen meg gondolás alapján kísérellek meg 2002. okt. 21. – nov. 1. közötti hollandiai utam megfigyeléseiből egy csokornyit megosztani Olvasóinkkal.

A megfigyelések színhelye a Flevoland nyugati részén levő Lelystad város és környéke, a Markermeer- és IJsselmeer-tavak, a Marsdiep-csatorna, a Waddenzee és az Északi-tenger, a tengerparton levő Egmond an Zee, valamint Texel szigete volt.

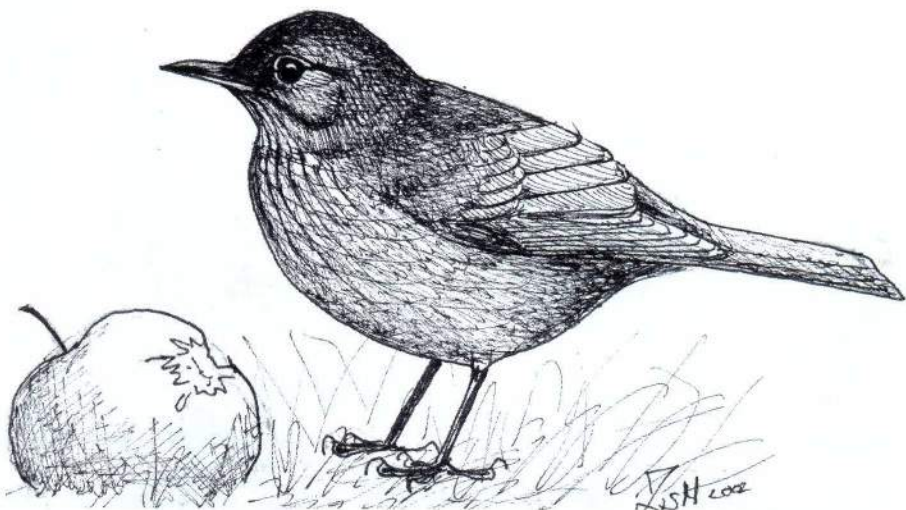
Itt a környezet gyökeresen más, mint minálunk. Hollandiában a terep lehet akár a város belterülete is, de főleg a rengeteg csatorna és gátoldal, a hatalmas tengerparti tavak, a víztől elhódított, asztalsimára egyengetett gazdasági területek, legelők, a tenger homokbuckás, gyér növényzetű, vagy sima partja, s maga a tenger.

Azt már megszoktuk, hogy otthon akár a városközpontban is dalol a fekete rigó, röpködnek a fecskék, a járdán csókák és verebek szeddegélnek, s a balkáni gerle odafészkel az ablakpárkányra tett virágcserepek közé. Furcsa viszont a holland helységek – számunkra kimondottan vadnak tekintett – madárvilága. Ilyen faj például a csatornák partján gyakran látható szürke gém. Ezek a madarak többnyire közvetlenül járda vagy az úttest mellett ácsorognak egykedvűen, nem törődve a gyalogosokkal, elsuhanó járművekkel. Közeliükben ezüstsirályok és dankasirályok topognak a fűben gilisztákat keresve. Hasonlóképpen majd mindenhol úszkálnak tőkésrécék, bólogató szárcsák, látunk szedegető bütykös hattyúcsaládot, far-

kát billegető vízityúkot – itt senki sem háborgatja őket.

De az ember közelségének elfogadása furcsa eredményekkel is jár. Terepen járva – s ez itt sohasem jelent végeláthatatlan pusztát, mocsarat vagy nádrengeteget – a madarak jóformán karnyújtásnyira nyüzsögnek a kubikgödörökben vagy az angolpark gyepülegelőkön, amelyet például Texel szigetén egyetlen vakondtúrás sem tör meg – számos

Külön kiemelésre méltó eset a szintén megtelepedett chilei flamingóké. Néhány állatkerti szökevény csoportjához – amely a holland partokon állapodott meg – rendre jó pár rózsás flamingó is csatlakozott, ezek eurázsiai fészkelőtelepeikről széledtek szét. Lassanként kialakítottak egy új életrendet: Németország északnyugati részén, Zwillbrocker Venn-ben alapítottak fészektelepet, de télire Hollandiába vonulnak.

Fekete rigó

Zsoldos Márton grafikája

alkalommal láthatunk világosbarna, sárgás vagy fehérrel tarkázott tőkésrécéket, a szürke és a fehér különféle árnyában díszelő nyári ludakat. Nem ritkák a vadmadarak csapatjaiban üldögélő hófehér egyedek sem, de szemük színe természetes, nem pedig vörös, mint a pigmentszegény albínok esetében lenne. Nem kell csodálkoznunk: táplálkozóhelyük közös, ugyanegy fajhoz tartoznak, hang- és gesztusnyelvük ugyanaz, és nemcsak a Nobel-díjas Selma Langerlöf regényében csatlakozhat a házilúd gúnárja vadon élő rokonaihoz.

Szintén az embernek köszönhetően, betelepítéssel vagy fogságból szabadulva kerültek be Hollandiába egyes kimondottan egzotikus fajok, amelyek már vadon élő, önfenntartó populációkat képeznek. Ilyen például az ausztráliai eredetű, piros csőrű, fekete hattyú, a mandarinréce, valamint a nilusi lúd, Amszterdam egyik parkjában pedig egy telepre való kis-Sándor papagáj, amelyek a szélmalmok hazájában is ugyan csak föl találják magukat.

Más, nálunk rendkívül vigyázatos fajok is sokkal bizalmasabbak itt. A nagy póling és csigaforgató, amelyek például a Hortobágyon valószínűtlen távolságról már menekülnek, Hollandiában a legelő juhok között gilisztáznak, vagy éppen csak félrelépnek a közeledő gépjármű elől. Ugyanúgy a viselkedik bíbic is, míg nálunk a nedves rétek, mocsárszélek őre, jellegzetes riasztómadara. A nagy lilikek, apró-, kanalas-, nyilfarkú- és füttyülő récék szintén semmibe veszik itt a közlekedést, esetleg akkor húzódnak odébb, ha lefékezünk a pocsolyájuk mellett. A pehelyréce bizalmassága pedig már Herman Ottó északi útleírásai-ból jól ismert jelenség.

Más a helyzet a tengeri madarakkal. A nagy halfarkas vagy a gödény- és kárókatona-rokonságú szula, a fehér-fekete, vékonycsőrű lunda rendszerint csak a partoktól távol, a nyílt tenger fölött csapong, s csak nagy erejű távcsővel látunk a távolban valami mozgó pontot. A tengeri megfigyelések esetében különösen hasznosnak bizonyult a 15x60-as Zeiss

Salko de Wolf felvétele

Bütyköshattyú

Matyikó Tibor felvétele

látcső. Mindazonáltal némileg irigyeljük a helyi fajokat jól ismerő holland madarászokat, hogy ilyen távolságról is nemcsak felismerik a fajokat, hanem akár a korukat is meghatározzák.

Érdekes a helyzetük azoknak a madaraknak, amelyek délebbre, az ember közelségében élnek, mint nálunk például a balkáni gerle, a vetési varjú, a házi veréb. Ezek Hollandiában sokkal ritkábbak, foltszerű elterjedéssel, ami talán a sokkal belterjesebb mezőgazdasággal, valamint a nagyüzemi baromfityénységgel magyarázható. Itt nem jövedelmező a kukorica- és a napraforgó termesztése, a földeket hamar betakarítják

és fölszántják, a fenti fajok pedig elsősorban ezen növények szemtermésével, gyomok magvaival, s a kiscgazdaságokban megszerezhető baromfielelővel táplálkoznak. Meglepő, hogy dolmányos varjat sem látni, illetve ritka, ökológiai fülkáját itt a kormos varjú foglalja el, amelyet a közelmúltban emeltek a szakemberek alfajból fajjává.

De emlékezzünk meg néhány, honi madarászaink számára ritka csemegének számító fajról is. Ilyen például a ritka, vagy rendkívül ritka kóborlónak számító kis hattyú, a rövidcsőrű lúd, az örvös lúd, meg a dolmányos sirály. Az előbbi három csapatai a fölszántott

burgonya- és répaföldeken kutatnak táplálék után, az utóbbi vízpartokon, gátoldalban már a legközönségesebb madarak közé tartozik. Meglepő látvány számunkra a szétszórtnan, néha sok százas csapatokban szeddegélő aranylile- vagy szőlőrigó is. Vagy: a fehér ásólúd Közép- és Délkelet-Európa országaiban kiemelten védett, ritka madár, az Északi-tenger partján banális. Texel szigetén ilyenkor csapatosan látható a kis goda meg a sarki partfutó – hazai szakirodalmunk rendszeres, bár ritka előfordulásukról ír. Ugyanez a helyzet a füstös- és fekete récével, a háromujjú csüllővel, valamint a már említett nagy halfarkassal is, ez utóbbi elfogadott adatait talán egy kézen is megszámlálhatjuk.

Az énekes madarak közül a hősármány kelt számunkra meglepetést, meg a nagyszámú havasi fülespacsirta. Újdonságnak számít a parti pityer is: e fajt nemrégiben választották le külön rendszertani egységként a havasi pityer észak-európai populációjáról.

Az említetteken kívül Hollandia madárvilága számos ritka, Sarkkör-vidéki, szibériai vagy amerikai fajt mondhat magáénak, ami elsősorban talán az északról itt levezető vonulási utaknak, az amerikai kontinens viszonylagos közelségének, s a tengerek-óceánok szomszédságának köszönhető. Nem csoda, hogy Hollandiában a madármegfigyelés elterjedt hobby, sok a valóban jó madarász, szaklapjaik pedig – amelyek közül az Ardea és a Limosa a legismertebb – Európa rangos sajtótermékei közé számíthatnak.

Eredményes harc a fészekparaziták ellen

Dorogman László

A kutatókat régóta foglalkoztatja az a kérdés, hogy vajon miért etetik az énekesmadár szülők a kakukkiókat, holott az méretét és színét tekintve gyökeresen eltér a gazdamadarak (Magyarországon többnyire a cserregő nádiposzáta) külső megjelenésétől. A válasz többnyire abban merül ki, hogy a "nevelőszülők" csak tojásként képesek felismerni az idegen jövevényt a fészekben. Ennek megelőzése érdekében a kakukktójt a megtévesztésig hasonló tojást tojik az általa előszeretettel kiválasztott gazdamadár fészkebe. A "mostohák" az esetek többségében nem veszik észre a turpisságot, a tojó kikölti az idegen tojást, és a kis kakukk első tennivalója, hogy eltávolítsa a többi tojást, illetve már kikelt "mostohatestvéreit" a fészekből.

A kakukk, mint fészekparazita az ötödik földrészen sem ismeretlen, igaz, Ausztráliában az óvilágtól eltérő fajok csempézik tojásaikat az énekesek fészkebe. Naomi Langmore, a canberrai egyetem kutatója arra a poszátafajra összpontosította vizsgálatait, amelyek különösen sokat szenved a kakukktól. A déltengeri poszáták családjába tartozó azúr létrafarkú (*Malurus cyaneus*) fészkeiben a kutató 19-37 százalékos gyakorisággal bukkan olyan tojásra, amelyet az Ausztráliában honos vörösfarkú kakukk (*Chrysococcyx basalis*) csempéztet oda. (Összehasonlításképpen: Európában 100 cserregő nádiposzáta-fészekből legfeljebb 13-ban lapul kakukktójt.)

A vörösfarkú kakukk szinte a tökélyre fejlesztette tojásainak álcázását: azok mind az alakjukat, mind a színüket tekintve tökéletes másai az azúr létrafarkú tojásainak. Az ausztráliai poszátának csak akkor van esélye a trükk leleplezésére, ha tetten éri, azaz tojásrakás közben veszi észre a kakukkot. Ebben

az esetben az azúr létrafarkú akkor is elhagyja a fészket, ha abban már ott vannak saját tojásai is.

A parazitáság megdöbbentően magas aránya természetesen jelentősen csökkenti a létrafarkúak szaporodási mutatóját. Ez a körülmény indokolja, hogy az ausztráliai poszáták egyedülálló evolúciós "mutatványt" fejlesztettek ki: európai rokonaikkal ellentétben képesek nemcsak tojás, hanem fióka állapotában is felismerni a betolakodót – állapította meg kísérletei során Langmore.

Kimutatása szerint 29 létrafarkú tojó közül 11 felhagyott az etetéssel, ha a fészkebe csempéztetett kakukktójt 3-6 napos volt. Az énekesmadár nem a külső jegyek vagy nagyság alapján "szúrja ki" a betolakodót, hanem kolduló hangja segítségével képes azonosítani. Hangelemzések kimutatták, hogy a vörösfarkú kakukk élelem után kolduló fiókáinak a hangja már is nagyban hasonlít az azúr létrafarkú hívóhangjára. A frissen kikelt kakukk bőrszíne viszont akár jelentősen is eltérhet "mostohatestvéreinek" színétől anélkül, hogy a szülők erre reagálnának.

A két ausztráliai madárfaj között példátlan "fegyverkezési verseny" tört ki – mutatott rá Langmore. Az európai énekesmadarak csak bizonyos feltételek mellett képesek idegen tojások felismerésére és eltávolítására. Az azúr létrafarkú és a vörösfarkú kakukk már túllépett a versenynek ezen a stádiumán, szaporodási vetélkedésük úgyszólván "magasabb szintre" jutott. Kérdés, mit talál ki a kakukk annak érdekében, hogy javítsa a fenti 11:29 arányú "lebukási mutatót". Az evolúció lehetőségei (szinte) korlátlanok.

Dióhéjban az albinizmusról

Bóhm András

A nagyobb városokban élők néha találkozhatnak olyan madarakkal, amelyeken fehér tollak vannak, vagy akár teljesen hófehérek. Még közmondásunk is van, amely erre utal: "ritka, mint a fehér holló". De mi tulajdonképpen ez a jelenség?

Ha az élőlények nagy egyedszámban fordulnak elő egy helyen, és nagyon kis mértékű az egymással szaporodásban álló egyedek cseréje, előfordul, hogy egy génhiba következtében a természetes színeket kialakító pigmentek aránya csökken a szervezetben, szélsőséges esetben teljesen hiányoznak a pigmentek. Ilyenkor hófehérré változik a tollazat, a szőr vagy a bőr színe, a szem pedig piros lesz, mert láthatóvá válik a szivárványhártyán áttetsző érhártya.

Nagyobb városi parkok feketerigói között látni gyakrabban ilyen egyedeket, amelyek vagy teljesen fehérek, vagy pedig fehér foltok tarkítják őket. A budapesti Fűvészkertben például többször lehetett látni egy olyan feketerigó hímét, amelynek begyén és hasoldalán fehér szín volt. Aki először látta meg, izgatottá vált, hiszen emlékeztetett egy örvös rigóra. Az Északi-középhegységben sok évig költött egy hollópár, amely minden évben repített egy teljesen hófehér fiókat a normális fekete

Részleges albinó háziveréb

A szerző felvétele

színű többi utód mellett. Még Európa legnagyobb termetű madaránál, a tűzoknál is előfordul albinizmus: a Tiszántúlon évek óta figyelik a madarászok azt a példányt, amely – a veleszüle-

Fehérje és zsiradék az aranylile "étrendjében"

Dorogman László

Közismert tény, hogy a vonuló madárfajok a nagy út előtt testükben kellő mennyiségű zsírtartalékot halmoznak fel, amely arra hivatott, hogy a több ezer kilométeres, fáradságos vándorlás energiáját fedezze.

A zsírpárnácskák jól megfigyelhetők az őszi vonulás előtt befogott és megvizsgált énekesek tollazata alatt, jelezve, hogy az adott egyed "útrakész".

A groningeni (Hollandia) egyetem kutatói nemrégiben kimutatták, hogy egyes fajok más jellegű tápanyagot halmoznak fel testükben az őszi, illetve a tavaszi vonulás előtt. A vizsgálat középpontjában az aranylile (*Pluvialis apricaria*) állt. Ez a kistermetű madár, amely elsősorban Skandináviában, Izlandon, a balti országokban és Skóciában költ, a telet a Földközi-tenger mentén tölti. Őszi és tavaszi vonulásakor rendre megáll pihenni a holland tengerparton, ahol megfelelő táplálékot talál.

Az ott szerencsétlenül járt, elpusztult madarakat, illetve a testükben felhalmozott tápanyagokat vetette alá vizsgálatnak Theunis Piersma és csoportja.

Mint arra számítottak, a madarak ős-

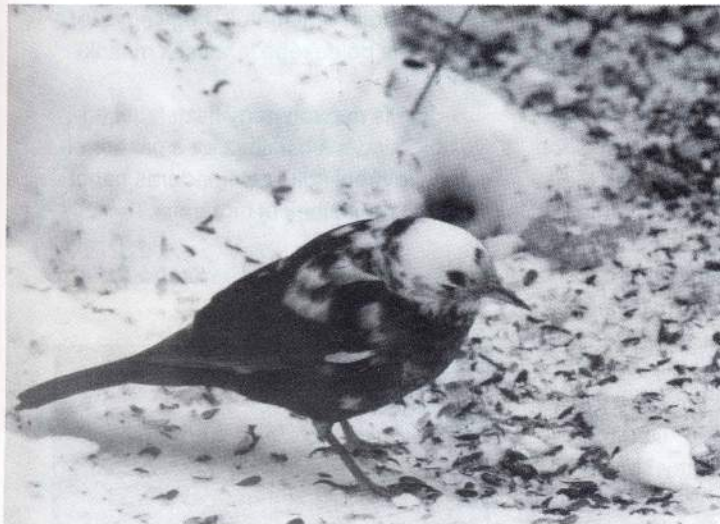
szel mintegy 40 gramm zsiradékot halmoztak fel testükben. Más vonuló madárfajok – testtömegtől függően – hasonló arányú zsírt raktározhatnak el, hogy képesek legyenek megtenni a jókora távolságot dél felé. Fehérjetartalékra viszont nincs szükség ilyenkor: az aranylile nemcsak a holland partokon, hanem a Földközi-tenger térségében is elsősorban gilisztákkal táplálkoznak. Hogy fehérjeszükségletüket fedezzék, a téli hónapokban elegendő napi egy-két gilisztát elfogyasztaniuk.

Tavasszal viszont azt találták a kutatók, hogy a vizsgált aranylilek szervezetében nincsenek külön zsírtartalékok. Amikor útra kelnek észak felé, az őszi zsírmennyiségnek alig egyharmadával rendelkeznek csupán. Mivel a költőhelyek felé röpködve számos helyen megpihennek útközben, ez a szerény zsírtartalék nyilvánvalóan elegendő számukra.

Zsiradék helyett az aranylilek fehérjetöbblettel érkeznek a holland partokra, s ennek nyilván jó oka van. Amikor nem sokkal a hóolvadás után megérkeznek a Skandináv-félsziget tundráira, ott nemigen találhatnak rovarokat vagy férgeket.

Az első időszakban táplálékuk így elsősorban a telet a hórétteg alatt átvészelt, alacsony növésű cserjék boggyóterméséből áll. A vörös és a fekete áfonya termése megfelelő energiaforrást jelent ugyan a madarak számára, ám főként szénhidrát formájában; fehérjét ezek a boggyók alig tartalmaznak. Így mindenképpen célszerűnek tűnik a korábbi fehérjefelhalmozás.

Nem az aranylile az egyetlen faj, amely a szervezetében felhalmozott tápanyag fajtáját a mindenkori szükséglet függvényében választja meg. Hasonló jelenséget figyeltek meg kutatók a Déli-sarkvidéken honos királypingvinek körében is. E röpképtelen madarak mind a költési időszak, mind a vedlés előtt megkészezik testtömegüket. Míg azonban a koplalással együtt járó kotlásra készülve a tartalék főleg zsiradékból áll, a tollruha váltását megelőző hetekben a hangsúly a fehérjén van. A tollakat a szervezet ugyanis fehérjéből építi fel, míg a költéshez főként nagy energiatartalmú zsiradékokra van szükségük a pingvineknek.

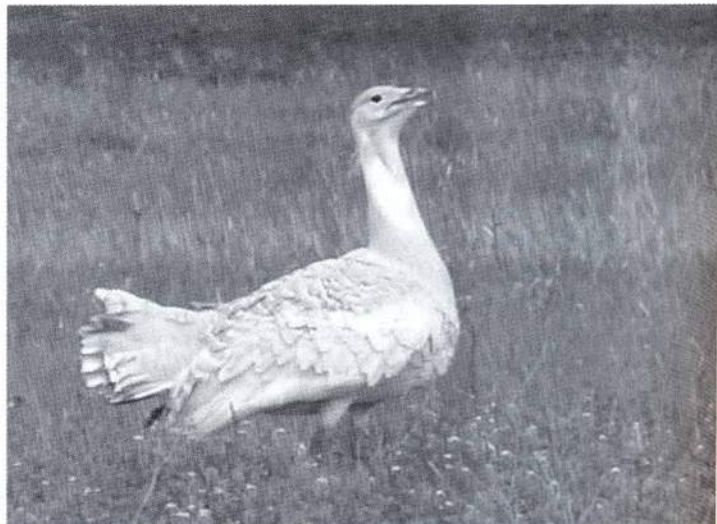

Rieszleges albinó fekete rigó

Dr. Patócs Andrásné felvétele

tett jelölésénél fogva – a többi, megszokott színezetű egyeddel él együtt. De nemcsak madaraknál fordul elő az albinizmus: egy kankalinfajnál megfigyelték, hogy bizonyos hőmérséklet felett a megszokott piros színű virág helyett fehér színűeket hoz a növény. Sőt, az embernél is előfordul az albinizmus: átlagosan 20 000 ember közül egy lesz albinó.

A természetben azonban nem tart sokáig egy albinó élőlény

Albinó túzok

Szell Antal felvétele

élete. A – többi példánytól eltérő – színe ugyanis nagyon fel-tűnővé teszi, szinte vonzza a ragadozókat. Ezáltal sokkal nagyobb veszélyben van a rejtőszíneit nélkülöző példány. Az albinó madarak mindig érdekes megfigyelést jelentenek.

Próbálj meg minél több ilyen madarat megfigyelni, és megfigyelésedet írd meg a Madártávlatnak!

Mindenkit üdvözlök!

Forgatom a kezemben friss tagsági igazolványomat. Szinte még meg sem száradt rajta a tinta, annyira új. Nagyon büszke vagyok arra, hogy idestova húsz év vágyakozás után végre a kezembe foghatom. Tudom, sokak számára ez korántsem olyan nagy dolog, hisz a nem túl jelentős összeg kifizetése után bárki tulajdonosa lehet egy ilyen zöld-fehér kártyának.

Számomra viszont egy szép, magasztos és nemes eszmét jelképez. Az embert, aki szaktudásával, kemény munkájával és szeretetének erejével áll ki egy igaz és fontos ügyért. Otthon Erdélyben egy tűzokemblémás terepjáró újságból kivágott fényképe évekig díszítette a szobám falát. Gyerekként megvoltam győződve arról, hogy azok, akiket úgy csodálok, mind nagy tudósok és igazi hősök, akik mindenütt ott vannak, ahol egy sólyom- vagy tűzokfészeknek, egy lecsapolásra ítélt mocsárnak, egy baltától fenyegetett öreg fának szüksége van a segítségre. Azóta persze felnőttem én is és tudom, a dolgok sajnos nem mindig ilyen egyszerűek és tiszták. De akkor megfogadtam, ha valaha is módodom lesz rá, én is tagja leszek ennek az egyesületnek. S most itt vagyok, Magyarországon élek. Az időmnél csak a pénzem kevesebb, de az első fizetsemből boldogan fizettem be a tagsági díjat, és mindent megteszek, hogy másképpen is hasznára lehessen ennek az ügynek.

De ha már írok, nem akarom tisztelt tagtársaimat személyes dolgaikkal untatni. Inkább arról beszélnék, milyen egy magamfajta madarász élete a határ túlsó oldalán. Többgenerációs családi hagyományok oltották belém a természet szeretetét. De nem akartam én is vadász lenni egy olyan helyen, ahol ez az elfoglaltság többnyire csak a hétvégi puskázást jelenti, így a sokkal békésebb madarászás felé sodródtam lassacskán. Nagykároly, kedves szülővárosom környéke ha nem is egy madarászparadicsom, változatos élőhelyeivel mégis sok lehetőséget kínál. Van erdőnk, mezőnk, szikes rétünk, itt vannak a néhai Ecsedi-láp maradványai, és a magyarországi Fényi-erdő természetvédelmi területből erre az oldalra is jutott valami. Ez az egyedülálló homoki élőhely nálunk is védett, csak itt igen kevesen tartják tiszteletben ezt a tényt. A gyurgyalg- és a partifecskeletelepeken egész évben folyik

a homok kitermelése. Az amúgy is száraz vidéken az utolsó vizeket július közepére a falu csordája kiissza a fekete gólyák alól, a homoki legelők egy-egy parcelláját pedig időnként dinnyetermelésre fogják be, aztán a sorsára hagyják. Nem kell külön elmondanom, mennyi időbe telik, míg egy ilyen terület eredeti állapota visszaáll, nem is beszélve az ürgetelepeket ért súlyos károkról. Szóval mindenünk van, csak hegyünk, kövünk nincs, és a sok lecsapolt és beszántott vadvizet is csak kis mértékben pótolja a negymajtényi halastó.

Itt a madarászásnak külön fortélyai vannak. A jobb területek szinte kivétel nélkül a határsávba esnek, így terepszínnő ruhában és távcsővel a nyakban elindulni egyet jelent a pikéten való éjszakai járással. A legjobb megoldás a vállra vett kapa, esetleg a piros kockás ing, szalmakalap és a csörömpölő biciklire rámadzagozott horgászbot-imitáció, így nem kellünk feltűnést a határ túlbuzgó őrzőinek szemében. Ha valaki nem hiszi, próbálja meg egyszer elmagyarázni egy ilyen egyenruhás személynek, miért bujkál valaki a legsűrűbb bozótban, binoklival a kezében. De aztán ne csodálkozzon, ha úgy jár, mint az egyszerű kolozsvári botanikus, aki csak egy érdekes növény kedvéért tért le az útról, s máris a karhatalom szigorú kereszkérdéseinek útvesztőjében találta magát. Mivel kielégítő választ nem sikerült adnia, a nála lévő táskát is átvizsgálták. Szegény öreg professzor csak harmadnapra került haza, akkor is csak felsőbb ismeretségeinek közbenjárására. Mert mint utóbb kiderült, a táská tartalmazott egy "Horticultura" (gyümölcsstermesztés) című könyvet is. Azt pedig a tisztelt elvtársak igen nehezen akarták elhinni, hogy ennek bizony nem sok köze van ahhoz a bizonyos Horthy Miklóshoz. Tehát jobb, ha kerülünk minden feltűnést. Ha ezek után mégis kijutunk a terepre, és szovjet gyártmányú távcsővünk (az ószeren még beszerezhető) segítségével látunk valami ismeretlen madarat, fellapozhatjuk az agyonnyúzott Béli Miklós-féle madárhatározót. Persze kétsoros leírás alapján elég nehéz bizonyos fajokat, pláne madárhangot felismerni, de ekkor siet a segítségünkre a technika. Pontos és részletes jegyzeteinkkel másnap helyet foglalunk egy internetkávézóban, és megpróbálunk lebűvészkedni a világhálóról valami in-

formációt. Ha ez sem segít, még mindig van egy lehetőség. Legközelebbi magyarországi utunk során betérünk egy nagyobb könyvesboltba, s ott a polc előtt állva gyorsan átlapozhatunk több, jó minőségű határozót is. Az eladó hölgyek egy idő múlva persze felismernek, mint azt a palit, aki már tizedszer veszi le ugyanazt a könyvet, de még semmit sem vásárolt, ez viszont minket ne zavarjon. A tudomány mindennél fontosabb.

Ilyen háttérrel talán érthető meg hatódottságom, hogy itt lehetek. Azok között, akiknek könyvei a polcomon sorakoznak, akiknek írásait valamikor az "Élet és Tudomány"-ból, vagy az "Állatvilág"-ból ollóztam ki. S ezek után talán érthető, hogy amikor a terepen felismerem Schmidt Egon urat, és nagy lelki erőről téve tanúságot meg is mertem szólítani, lányos zavaromban Pálnak tituláltam (talán a politika hatása alatt). S aztán szívfüldalommal néztem, amint pár szó után továbbmegy a dolga után, amikor én legszívesebben órák hosszat hallgattam volna a szavait, ha nem féltem volna annyira, hogy a terhére vagyok.

Tudom, vannak akik megértik az érzéseimet. És itt végre alkalmam lesz találkozni hasonló beállítottságú, érdekes és értékes emberekkel, akiktől még nagyon sok újat tanulhatok, hogy egyszer magam is példaképe lehessen másoknak.

Addig is nagyon nagy tisztelettel üdvözlök mindenkit, akihez ez a pár sor eljutott. További sok szép madaras napot kíván mindenkinek új tagtársuk.

Szabó Szilárd

Hirdetés

Keresem megvételre a következő Madártani Tájékoztatókat:

1978 szeptember-október

1980 július-szeptember

1985 április-június

Ezenkívül – ha megjelent – szükségem lenne az 1977 november előtti számokra is.

Köszönettel, Bajor Zoltán

Tel: 70/291-2969, 221-0082 este

Egy madármonitoring margójára

Szeretném előre leszögezni, hogy aki azt hiszi, hogy a madarászás egy hobbi, annak igaza van. De ha egyszer valaki részt vesz egy egész napos kiránduláson, az rá fog jönni, hogy kell ide némi megszállottság, és jó sok kalória is.

Szilveszter nevű fiammal szilveszter napján a Baláta-tóhoz mentünk. Kirándulócsoporthoz vezetéséhez kérték némi hely- és élővilág ismeretemet. Jó bemelegítésnek ígérkezett a monitoring előtti. Tegnap még plusz tizenkét fok, gyönyörű napsütés, ma pedig – miért is ne? – plusz öt, és jó húzós eső. Az eddigi enyhe időnek köszönhetően rengeteg félig nyílt hóvirágot és néhány teljesen kinyílt téltemetőt láttunk. Mindezt december 31-én! El is döntöttük, hogy itt pedig hamarosan tavaszra kell lennie. Kell a jó idő a januári monitoringhoz is.

Aztán negyedikén elkezdett havazni, olyan hóviharok voltak, hogy ihaj. Tömtük az etetőket, és az ablakon keresztül madarásztunk. Bő két hét múlva annyit javult az idő, hogy még határidőre sikerült megcsinálni a felmérést. De az sem volt ám egy diadalmenet!

Tekintettel a néhány mínusz fokra és a rossz dűlőutakra, alaposan felkészültem az útra. Legalábbis úgy gondoltam.

Hamarosan kiderült, hogy a kerékpár egy igen alattomos szerkezet, csak jó úton hajlandó működni. Arasznyi hóban és olvadás utáni sárban cipelteti magát. Márpedig most ez van. Reggel még fagy, délre alaposan megolvad.

Az első néhány pont felmérése után elveszett a pumpám. Gőzöm sincs, minek hoztam magammal, most a nyomok alapján kereshetem. Mindent lepakoltam egy hókupacra, és vagy ötven méter hosszan könyékig turkáltam a hóban, de előkerült. Ingem-gatyám csupa víz, biciklim a sártól-hótól használhatatlan, de pumpám az volt! Rövid pihenő, aztán nyomás tovább, sűrget az idő. A szomszéd faluba érve ketten is megjegyezték, hogy fordítva kell a kerékpárral, én legyek fölül! Miközben magyaráztam, hogy mit keresek a határban, enni való után kapirgáltam a hátizsákomban. Hop-pá! A pumpakeresésnél előszedtem egy-két harapás erejéig, aztán ott is maradt a hóban. Most már mindegy, gyűrünk tovább, még van négy pontom, meg egy ceruzám. Máskor évekig elég egy csonk, most vagy hármat is elhagytam. Még jó, hogy minden zsebemben van egy-egy darab. Amint a ceruzát keresem, a terepnaplóm leesik, – vajon

hová? – tócsába. Csöpög belőle a sáros hólé, tiszta öröm kézbe venni.

Az utolsó pontnál – jócskán a délutánban – korgó gyomorral, illetve egy fadarabbal takarítom hűsége kerékpáromat. E nehéz napon végig velem volt. Többnyire a hátamon. Innentől már – remélem – ő lesz alul. De nicsak! Ott valami szokatlan repül. Egy sirály vagy egy bibic? Hamar a messzelátó után kapok, de az maszatos, a szemem meg a napsütésben csillogó hótól könnyezik, így időbe telik, mire nagyítva megpillantom. Hohó! Ez egy kékes rétihéja! Egy szép hím! Néhány percig még a szántás felett köröz, aztán egészen közel jön hozzám, majd egy gyors fordulóval kelet felé elsuhan. Nnnna, ez már valami! Egy kicsit feledtetni a nap keserveit. Hónapok alatt nem ért annyi csapás, mint ma.

Szemeim előtt lebeg a pucér kacsák lebegnek, holtfáradtan és nyakig sárosan indulok haza.

A február is kemény hóviharokkal kezdődött. Ez igen megtizedeli az állatvilágot, viszont az "én" kékes rétihéjamat és két öreg rétisast még többször megfigyelhettem a környéken e cudar időben.

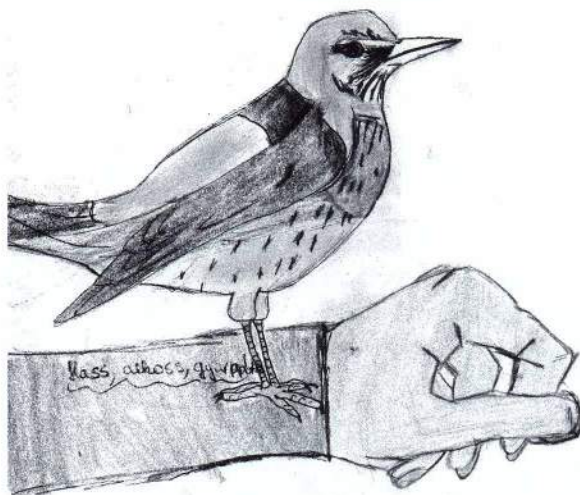
Hóka Sándor

Az én rigóm

Egyik délután a suliból hazaérkezve láttam, hogy a család néhány tagja a ház előtt áll, és a kis padon álló kalitkát nézik. A kalitkában egy fiatal fenyőrigó volt. Nagypám találta az úton és látta, hogy gyenge, hazahozta és megetette. Gondoltam, megvárom aput, hogy ő is nézze meg, utána engedjük el. Négy óra tájban megérkezett apa, és elengedtük a madarat. Sajnos nem sikerült: amikor földobtuk, hogy repüljön, leesett... Úgy döntöttünk, nem hagyjuk, hogy öszszetörje magát, inkább befogadjuk.

Sok érdekes és mulatságos dolog történt, míg nálunk élt. Egyszer például a fürdőszobában takarítottam a kalitkáját, amikor egy suhanást hallottam, odanéztem és láttam, hogy kis barátom egy ugrással a WC-ben termett. Alig tudtam kihorgászni szegény jószágot...

A másik eset akkor történt, amikor apa egy sereg madárhangkazettát hozott haza, és lejátszottuk a fenyőrigó hangját. A rigó éppen a szoba közepén ugrált, amikor meghallotta az éles rikácsoló hangot, és azt hitte, hogy egy területét védő madárral áll szemben, úgyhogy inkább bemenekült a szekrény mögé...

A szerző felvétele

Aztán egy napon elment! Amikor elengedtem, éreztem, hogy a szabadság illatára megdobbant a szíve. Örültem, hogy végre szabad, de titkon azt reméltem, hogy egy nap visszatér.

Szőgi Zsuzsanna

Cinegék a nádasban

Lakóhelyemtől alig 10 percnyi járásra található egy félhektáros nádas, magába rejtve az élet száz meg száz megjelenési formáját. Nyaranta itt költ a bölömbika, a törpegém és még megannyi vízimadár.

Télen a táj arculata teljesen megváltozik, a nádas vize befagy és kis időre feltárja titkait. Ilyenkor járható lesz a víz felszíne, s a jég hátán megközelíthetővé válnak a legeldugottabb, legsűrűbb fészkelőhelyek is. Míg a fészkek számát igyekszem összegezni, körülöttem cinegék kiabálnak háborogtatásukért. Ők azok, akik "lelket" tudnak önteni az emberbe az ilyen hideg téli napokon.

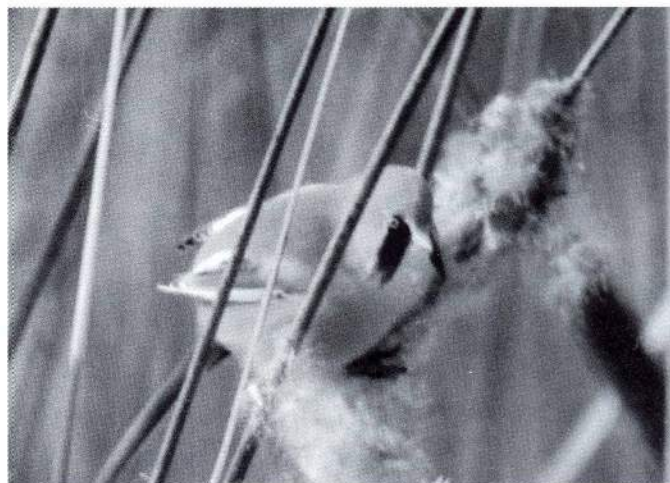
A kék cinegét mindenki felismeri kék sapkájáról és a szeme felett húzódó fehér szegésről. Ez a kis madár mindig ott van az ember közelében, kivéve a nádas legsűrűbb részét, ahol cinegével csak veszély esetén lehet találkozni, mert oda bújjik a ragadozók elől. Feltehetően az lehet az oka annak, hogy területünkön megcsappant a kék cinegék száma, mert (igaz örömmünkre) több a karvaly.

Ha figyelmesen bóklászunk a nádtenger sűrűjében, észrevehetünk egy viszonylag éles hangú, közepes hangerősségű, kellemesen füttyülő kismadarat, ez a függőcinege.

Művészi fűzfára szövi fészket, amelyet valamikor a parasztember csizmája bélelésére használt fel. Én csak csodálni tudom azt az ösztönt, erőt ami ezt az alig 11 cm testhosszú kismadarat arra készíti, hogy fáradságos munkával nálánál tízszer nagyobb, leleményes fészket megépítse. A horgász ember is adósa ennek a teremtesnek, mert költéskor ez a halványszürke fejű és fekete szemsávú kismadár megtizedeli a vízparton tanyázó, frissen kikelt szúnyogokat – s ezzel megmentve a horgászt pár csipéstől.

Végül utolsóként, de nem utolsó sorban említeném a legsebbebb külsejű és a legfurcsább hangú cinegét, ez a barkós cinege.

Az ember ha először hallja dalát, előbb képes apróra méretezett acélcsgengő csilingelésére gondolni, mint ennek a hosszú farkú, rozsdás alapszínű kismadárnak az énekére. Nevü-

Barkós cinege

A szerző felvétele

ket a hímek meghosszabbodott fekete barkójukról kapták, amely a csőr tövéből indul és lenyúlik egész a torok közepéig.

Télen 8-10-es csapatokba verődve, a levegőt "pumpálva" repdesnek a nádas felett élelem után kutatva, veszély esetén pedig – mint minden vízimadár – a nádas sűrűjében keresnek menedéket. A biarmicusokra jellemző az erős csapatszellem, gyűrűző madarászok ezt tapasztalatból tudják, példa rá, hogy ha a hálóba akad egy tojó barkós, akkor több mint valószínű, hogy percekben belül a hím is belekeveredik a párját mentve. Télen ezzel a módszerrel egész csapatokat lehet belőlük befogni. Ilyen erős csapatszellemet más cinegékénél még nem tapasztaltam, és párszor megfigyeltem, hogy azok a párok, amelyek együtt költöttek, télire sem hagyták el egymást.

Ne felejtjük el, hogy cinegénk a rovarirtást illetőleg nagy hasznot hoznak kertjeinkben, de maga szemet gyönyörködtető külsejük, változatos, utánozhatatlan énekük miatt is érdemes rájuk vigyázni, mert nélkülük sokkal kopárabb lenne a hátság, s üresebb a téli táj.

Verebély Csaba

Törött lábú bakcsó

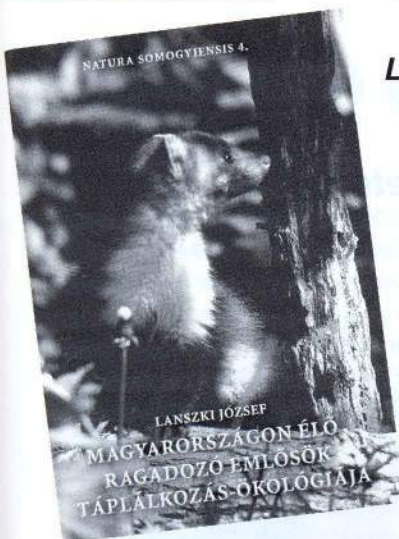
A szerző felvétele

Korábban éveken át jártam a Tiszalúc közelében megtelepedett vegyes gémkolóniához, ahol igen szép számmal költöttek a gémfélék. A nádasban vörös gémek és nagy kócsagok, a rekettyésben bakcsók, kis kócsagok és üstökögémekek nevelték fiaikat, de előfordult batla fészkelése is.

Legfőképpen a fiókák gyűrűzése volt a célom a telepen, ugyanakkor igyekeztem fotókkal is dokumentálni a madarak életét. Az egyik bakcsófészeknél szokatlan dolgot tapasztaltam. A fiókáihoz érkező madár jobb csüdje el volt törve nyílt töréssel, s ahogyan az inak összehúzódtak, a törött csont kiállt a madár lábából. Jól látható a képen az elszíneződött csont, valamint az is, hogy az állandóan beleakadhatott a növényzetbe, s emiatt hatalmas var keletkezett a törésnél. Örök titok marad, hogyan szerezte a sebesülését, viszont elképzelhető fájdalomai ellenére – egészséges párjával közösen – felnevelte három fiókáját.

Egy törött lábú bakcsó látható a képen, egyúttal egy bizonyíték arra, hogy mennyire erős ennél a madárnál a fajfenntartás ösztöne.

Balogh Gyula

Lanszki József:

A hazai ragadozó emlősök táplálkozás-ökológiája

A *Natura Somogyiensis* sorozat 4. kötetében a Magyarországon élő ragadozó emlősök közül hét faj táplálkozását veszi a szerző nagyító alá. A hazai kutatási tapasztalatokra épülő könyv széles körű érdeklődésre tarthat számot. Nemcsak a zoológia és az ökológia iránt érdeklődőknek, hanem a körülöttünk élő állatokat jobban megismerni akaró középiskolai, főiskolai és egyetemi

diákoknak, természetbarátoknak, vadászoknak, horgászoknak és halászosoknak is ajánljuk.

A táplálkozási kapcsolatok – a ragadozók szemszögéből nézve – központi kérdésnek számítanak, amelynek gazdasági és természetvédelmi vetülete is jelentős. Mivel a ragadozók rejtett életet élnek, ritkán kerülnek szemünk elé. Talán ezért is terjedtek el velük kapcsolatban téves nézetek. Zsákmányszerző viselkedésükből adódóan az ember évezredek óta keresztlő üldözte őket. Egyes fajok állománya megritkult, míg a jobb alkalmazkodóképességgel rendelkezők éppen napjainkban terjednek. Életmódjuk, zsákmányszerző szokásaik, környezeti igényeik pontosabb megismerése hozzájárul ahhoz, hogy élőhelyeik védelme, a konfliktusok szakszerű kezelése, egyes fajok állományának szabályozása eredményes legyen.

A könyvben szereplő fokozottan védett **vidra** vizes élőhelyekhez kötődik, tápláléka főként halakból áll. A vizsgálati eredmények képet adnak a hazai halastavakon, a horgásztavakon, a holtágokon, a folyókon és a patakokon élő vidrák rendkívül változatos táplálkozási szokásairól. Gyakorlati oldalról megközelítve például a haltáplálék-választás ismerete halgazdálkodási, kármevési szempontból is érdekes lehet. A védett **hermelin** zsákmányszerző viselkedése ragadozóink között nemzetközileg is a legkevésbé ismert, a hazai állományok életmódjáról még ennél is hiányosabbak az ismeretek. A könyvben erdei és mezőgazdasági területen élő hermelinek táplálkozási szokásairól olvashatunk. A **nyesttel** a nagy kiterjedésű, összefüggő erdők kivételével mindenféle élőhelyen találkozhatunk, manapság már lakója a nagyvárosoknak is. Gyakorisága miatt idényben vadászható, életmódjáról mégis kevés hazai adat áll rendelkezésre. A kötetben emberi településen és mezőgazdasági környezetben élő nyestek összehasonlító táplálkozási vizsgálata szerepel. A védett **nyuszt** jellegzetes erdei ragadozó, amelynek életmódját hazai élőhelyi feltételek mellett eddig egyáltalán nem kutatták. A kiváló famászó képességgel rendelkező faj sajátossága, hogy táplálékát elsősorban nem madarak, hanem pockok alkotják. A könyvben eltérő adottságú erdőkben élő nyusztok táplálékáról és kismélt választási szokásairól olvashatunk. A **borz** táplálkozási szokásait korábban hazánkban alig tanulmányozták, mezőgazdasági és vadgazdálkodási szerepe vitatott. A terjedőben levő borz idényben vadászható. Tápláléka a vizsgált területeken alapvetően apró állatokból, földigilisztákból, bogarokból és békákból áll. A könyvben szereplő fajok között az egész évben vadászható **vörösróka** a leggyakoribb és legalaposabban kutatott hazai ragadozó. Közismertsége ellenére táplálkozás-ökológiai szempontból számos hazai újdonságnak lehetünk tanúi. Az **aranyakál** habár bennszülött fajunk, az elmúlt száz év alatt ritka felbukása miatt szinte ismeretlen a hazai állatvilágban. Népeségének az utóbbi években tapasztalt újbóli megerősödése, terjedése és táplálkozási szokásainak ismerete különösen vadgazdálkodási szempontból lehet érdekes.

A 177 oldalas kötet 43 fekete-fehér grafikont és 20 táblázatot, továbbá a vizsgált fajokat és élőhelyeiket bemutató 46 színes fotót tartalmaz.

Megrendelhető a Somogy Megyei Múzeum Természettudományi Osztályán Kaposvár Fő u. 10. **Dr. Ábrahám Levente sorozatszerkesztő**

Szponzorok 2

A szabad véleménynyilvánítás az alkotmányos alapjogok egyike. Mint ilyen, addig terjed, míg mások jogait nem sérti. A Madár-távlat 2003/2 számban "Szponzorok" címmel megjelent írás átlépte ezt a határvonalat.

Az Ócsai Madárvárta Egyesület elnökeként és a Madárvárta megálmódójaként, az anyagi háttér megteremtőjeként, az építkezés egyik segéd munkásaként az egyesület tagsága és nagyon sok más segítő nevében kikérem magamnak, magunknak a "lélek, becsület, önérték" hiányára utaló mondatot.

A részletes és hosszadalmas válaszadástól eltekintek, de engedtessek meg néhány kérdést! Meszlényi Attilát senki sem kérte fel, hogy ítélkezzen, saját állítása szerint nem is akar. Akkor mi ez az írás? Milyen alapon mond véleményt olyan dologról, amiről – sem a rendelkezésére álló információk, sem saját tapasztalatai alapján – semmit sem tud? Miért gondolja, hogy a Madárvárta új épülete kényelmi célokat szolgál? Dolgozott-e már valaha terepen mínusz fokban, esőben, szélben? Mi húsz éve végzünk a területen kutató munkát – télen-nyáron! Szakadt-e már jég alá vagy végzett-e rekonstrukciós munkát derékig érő iszapban? Mert ilyenkor jólesik egy melegvizes zuhany! Tartott-e már diáképes előadásokat több száz gyereknek, biológiatanároknak, érdeklődőknek, hogy növelje a természetvédelmi ismereteiket? Mert ilyenkor nem lehet az égre vetíteni! A ház ilyen és hasonló tevékenységek háttéréül szolgál!

Azt pedig nem Meszlényi Attilától kérdem, célja-e MME lapjának mindazok elriasztása, akik anyagilag is segíthetik a természetvédelemmel kapcsolatos tevékenységeket, akik nélkül nem kivitelezhető számos, az MME és sok más egyesület által végzett munka? Célja-e, hogy olyanok sikereit mocskolja, akik évtizedek óta dolgoznak szabadidejüket, energiájukat és (nem apró) pénzüket áldozva a természetvédelem ügyéért?

Dr. Csörgő Tibor,

Az Ócsai Madárvárta Egyesület elnöke

(Természetesen nem célja az MME lapjának senki elriasztása. Az MME lapja úgy gondolta, hogy helyet ad az "alkotmányos alapjogok egyikének" és nem negligálja az MME egyik tagjának véleményét a fenti kérdésben. Ez mindenki más előtt is nyitva áll. Mindamellelt úgy gondoltuk, hogy sokakat foglalkoztató kérdéssről van szó, s érdemes volna a témát higgadtan, több oldalról megvilágítva átbeszélni. A szerk.)

Megkérdeztük

Viszló Leventével Péchy Tamás beszélgetett

Az MME legrégebbi és legnagyobb létszámú szakosztálya, a Ragadozómadár-védelmi Szakosztály Viszló Leventét választotta elnökévé. Ezt a posztot a szakosztály megalakulása óta Haraszthy László töltötte be, ám miután kinevezték a Természetvédelmi Hivatal helyettes államtitkárává, mind pozíciója, mind elfoglaltsága miatt le kellett mondania e tisztségről.

– Miért rád esett a választás?

– Előljáróban fontosnak tartom, hogy ezúton is köszönetet mondjak a szakosztály nevében Haraszthy Lacinak, aki a csaknem harminc év alatt motorja volt a ragadozómadár-védelemnek, s az első pillanattól kijelölte és meghatározta azt az irányt, amelyről mára már bebizonyosodott, hogy helyes volt. Magyarország – s ebben oroszlánrésze van az MME-nek – világvizonylatban kimagasló eredményeket ért el pl. a kerecsensólyom vagy a parlagi sas védelme terén.

S hogy miért én? Nem azért, mert én vagyok a legokosabb, a legrátermettebb, de a hosszú évek során lettem néhány eredményt a ragadozómadár-védelem asztalára. Elsősorban azonban szervezési és képviselési feladataim lesznek a közeljövőben, hiszen maga a szakosztály tökéletesen működik, szakmailag megkérdőjelezhetetlen. A feladatom tehát inkább az irányvonal képviselése és szervezése lesz.

– Azt hiszem azonban, hogy nemcsak azért esett rád a választás, mert jó szervező vagy. Tudjuk, hogy a Pro Vértes élén egy mintaértékű természetvédelmi gazdaságot hoztál létre. Amióta madarászol, Csákvár környékén mindig prioritást kapott a ragadozómadár-védelem. Benne vagy nyakig a szakmában.

– Benne vagyok és szeretnék is benne maradni, amíg csak bírom. Bár minden madár érdekel, de a ragadozókra különösen odafigyeltem. Amikor 1980-ban idekerültem a tájvédelmi körzetbe, nyolc pár parlagi sást ismertünk az országban, ebből három itt volt nálunk. A kerecsensólyomnál szintén hasonló arányok voltak. Az eltelt idő alatt a nyolc pár parlagi sásból lett kb. hatvanöt, a harminc pár kerecsensólyomból százötven, az egy-két pár rétisásból pedig száz. Biztos, hogy ezekben a számokban a felderítés eredményesebb tétele is közrejátszott, de ismerjük az akkori vadászati, mezőgazdasági és terület-használati szokásokat, bizony túl sokkal nem volt több. Úgy adódott, hogy belekerültem a sűrűjébe. Akkor a Dunántúlon nem is volt máshol parlagi sas, csak itt a Vértesben. Ez volt a Dunántúl egyetlen olyan hídfőállása, ahol ez idő alatt fennmaradt az állomány, sőt tovább növekedett. 1982-től kerecsenörzést szerveztünk és minden újszerű dologban részt vettem. A kerecsenműfészkek kihelyezésének módját és tematikáját mi találtuk ki Klébert Anti barátommal, egyeztetünk az áramszolgáltatókkal, s terjesztettük el országos szinten.

– Mekkora taglétszáma van Ragadozómadár-védelmi Szakosztálynak?

– Mintegy háromszáz tagja van, és a legjobban szervezett társaság. A ragadozómadarak ősidőktől fogva vonzották az embert. Vadásztak vele. Sok esetben szinte ugyanolyan társ volt mint, például a kutya. Gyorsasága, ügyessége egyfelől mindig vonzotta az embert, másfelől pedig a zsákmányföltés miatt üldözte és pusztította is. Ez az összetett érdeklődés é

tovább ma a szakosztály tagjaiban. Ma már az is társul hozzá, hogy a legveszélyeztetettebb állatcsoport, kevés van belőlük, jelentős kihívás a védelmük. Sokan kezdték úgy, hogy a Bükkbe, a Pilisbe, a Gerecsébe, a Vértesbe jártak sólymot őrizni. Sokan ezek közül a kollégák közül ma meghatározó személyiségei az állami természetvédelemnek.

A fiatalok számára azért is vonzó a ragadozómadár-védelem, mert izgalmas, vadregényes, kalandos munka. Fészekfelderítés, műfészkekfelrakás, -őrzés, 24 órás kintlakás az erdőben hóban, fagyban, éjjel-nappal, s ami vele jár, hegymászás, szikla- és famászás, ami még vonzóbbá teszi. De ide tartozott az ürgetelepítés, a sérült madarak gondozása és visszahelyezése, az illegális kereskedelem visszaszorításában való részvétel és sorolhatnám. Tevőlegesebb, mint kimenni a tó partjára és távcsövezni.

– Ma sokat lehet hallani és olvasni arról, és látni is az ebbe az irányba való elmozdulást, hogy egyre inkább rendezettebbé, szervezettebbé válik, jobb kondíciókba kerül az állami természetvédelem. Te, mint 23 éve ott dolgozó munkatárs, hogyan látod? A ragadozómadár-védelem szerteágazó tevékenységéből mennyit fog tudni átvenni az állami természetvédelem?

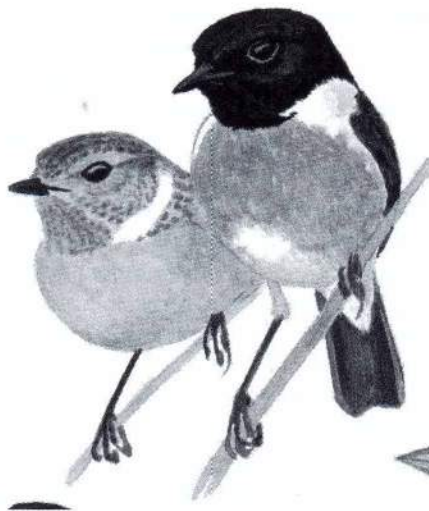
– Ennek a munkának az alapja az időben történő felderítés, s az azonnali reagálás. Az elmúlt években azért tudtunk ennyire sikeresek lenni, mert a problémás fajok egyedeit folyamatosan figyelemmel kísértük, tudtuk mikor és hol kezd költeni, azonnal észleltük, ha problémás helyen telepedett meg, vagy a költés ideje alatt érte valami kár, például leszakadt a fészkek, stb. és azonnal be tudtunk avatkozni. Ezt csak úgy tudtuk megtenni, hogy igen sok tagtársunk szinte állandóan kint volt a rábízott területen. A háromszáz szakosztályi tagból mintegy hetven fő aktív, akik a költési időszakban folyamatosan figyelemmel kísérik az ott költő párokat. Jóllehet ezek között a kollégák között vannak hivatásos természetvédők is, ám azt gondolom, hogy az állami természetvédelem soha nem fog tudni ekkora élőerőt biztosítani egyetlen feladatra, hiszen a munkatársak leterheltsége így is már-már szinte elviselhetetlen. Ha csak ebből az aspektusból nézzük is, biztos vagyok abban, hogy az MME munkájára a jövőben is szükség lesz.

Egy 10 éves madárbarát kert

Fenyvesi László

Amikor 12 éve Dinnyésre költöttünk, udvarunkon két diófán, egy szederfán és egy nagylevelű hársön kívül csupán egy lucfenyő árválkodott. A lágyszárúak közül volt az álkörmös. Ezt a jövevényfajt a régi szőlősgazda telepítette, mert fekete bogyoival bort lehet színeztetni. Szívesen fogyasztják a madarak is, a legelő állatok viszont megkímélik, ezért hagyunk belőle pár tövet.

A madárbarát kert kialakítása azzal kezdődött, hogy ahol csak lehetett, meghagytuk a korábban rendszeresen kivágott bodzákat. A kert egy enyhén lejtős szántó föld volt, alján talajvíz-lecsapoló árok. Néhány év alatt közel 200 gyümölcsfát telepítettünk (köztük hagyományos fajtákat és sok vadgyümölcsöt). A fák közötti földművelést fokozatosan felváltotta egy speciális "gyomkultúra művelés". A lágyszárúakat olyan szempontok szerint hagytuk meg, hogy honosak legyenek, és táplálékot nyújtsanak rovarok, illetve madarak számára. Ennek alapján több fajt be is telepítettünk a környékről. Az ideális fajösszetétel várhatóan néhány éven belül beáll. Az árokpartot füzekkel, égerrel, vénicszillel és juharokkal ültettük be. A kertnek egy változatos fajösszetételű sövény ad ke-

Cigánycsuk pár Kókay Szabolcs grafikája

retet. Valamennyi cserje bogyoérmő. A lehető legváltozatosabb élőhelyeket próbáltuk kialakítani úgy, hogy ideális legyen a legkülönbözőbb fajok számára. A hullóknak kőrakás-, a madaraknak gallykupac szolgál búvóhelyül.

A kert fokozatos gazdagodását az itt szaporodó fajok számának megsokszorozódása jelzi. Az egyszerűség kedvéért, (s mert amúgy is ők a kedvenceink), röviden bemutatom házi és kerti madarainkat.

Amikor ide kerültünk, mindössze egy pár balkáni gerle költött a szederfán, (az is rozsdás drótból épült fészeken!) Az odúk kihelyezését tárt karokkal (szárnyakkal) várták a mezei verebek és a seregélyek. Utóbbiak a hodály oldalán kihelyezett fatönködében is fészkelnek. A "kártevők" szaporítása kapcsán eleinte kisebb konfliktusaink is voltak a szomszédokkal, de győzött a megértés.

Talán az állattartás jutalmául hamarosan megjelentek a füsti fecskék. A gádorban, az istállóban, a hodályban és a padlásán több fészket építettek. Ezek

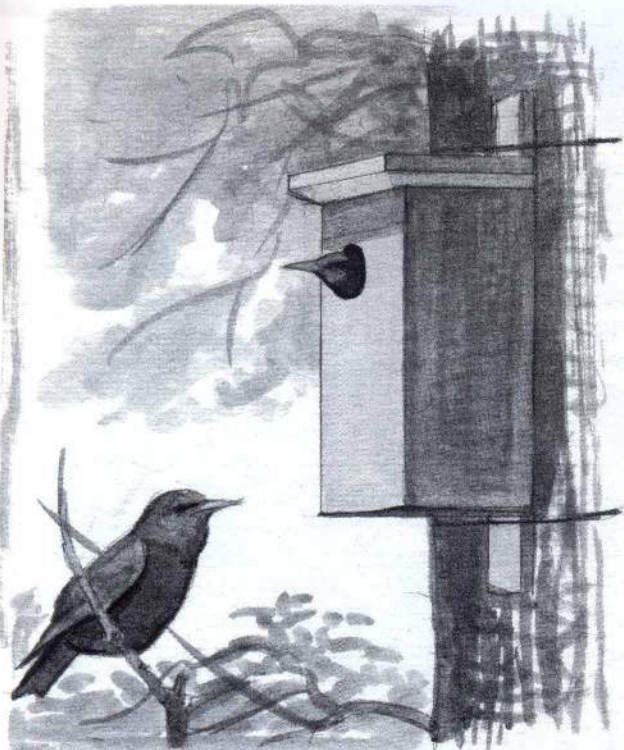
ben telepedett meg a házi rozsdafarkú (először 4 éve).

Az árokparton meghagyott gázosban több éve költ az énekes nádiposzáta. Gyakran énekel itt a kékbegy is, bár a fészke kicsit odébb, a tóparton lehet.

Az elmúlt költési szezonban megjelent ugyanitt a mezei poszáta is. Ebben az évben több új költőfajunk volt. A legelőn költött a cigánycsuk és a sordély.

A nagy szederfán kifüggesztett eternit odúban eddig mindig mezei veréb fészkel, ebben az évben viszont elfoglalták a szencinegék, és kétszer is röptettek. Öröm volt nézni a szorgosan etető szülőket. Nagyon sok szövőlepkét és a kertben elszaporított szöszös ökörfarkkóró hernyóit hordták a mindig éhes fiókáknak. Gyakran megfigyeltem, hogy mindössze 15-20 m-ről gyűjtötték a táplálékot. Esős, szeles időben különösen fontos lehet számukra a közelben fellelhető biztos élelemforrás.

Az udvar legeldugottabb sarkában, egy sűrű bodzabokorban barátposzáták nevelték fiókáikat. Már szépen tollasodtak a kicsik, amikor saját fiókáim (fiaim) a bokrok közt bújócskáztak. A zaklatásra a kis barátkák is bújócskázásba kezdtek, alig tudtuk összefogni őket. Végülis egy nagy kosarat szereltünk a fészek alá. Így történt, hogy a barátkák akkora fészekből röpültek ki, mint másol a sasmadarak. Ugyanezen a bokron csak egy emelettel magasabban épített fészket a feketerigó. A változatos növénytakaró és a bőséges táplálékkínálat hatásaként várható, hogy tovább gyarapszik kertünk fajgazdagsága. Amikor általában a fauna elszegényesedéséről beszélünk, jóleső érzés arra gondolni, hogy nem mindenütt van így.

Seregély

Zsoldos Márton grafikája

Teleszkópot vásárolnék

(30x 60, lencseátmérő 80)

Kérem, ha valaki tud ebben segíteni, az alábbi címen és/vagy telefonszámon keressen meg.

Szabó Sándor,
6760 Kistelek, Diófa u. 54.
Tel: 20/475-7706

Madárbarát kert – Debrecenben

Dr. Juhász Lajos

A madarak iránti érdeklődésem talán azal kezdődött, hogy már kisgyermekként órákig el tudtam nézni télen az egri, az egykori érsekkert melletti emeleti lakásunk ablakába járó cinegéket, amint fáradhatatlanul hordták a kített napraforgót. Azóta már a munkám is madarakhoz köt, s nem véletlen, hogy most, kertés házban lakva arra törekedtem – családommal együtt -, hogy a kertben, a ház körül minél több madár jelenhessen meg.

Kertünk Debrecenben a város keleti részén, viszonylag forgalmas utcából nyílik. A kert kialakításánál fontos szempont volt, hogy a növényzet ne csak a kertés ház pihenő és gazdasági funkcióját valósítsa meg, hanem a madarak igényeit is. A ház északi és déli oldalait ma már nagyra nőtt lucfenyők határolják. Az előkertben több sűrű bokor (pl. puszpáng) is áll. A gyümölcsfák mellett két nagy diófa sok madárnak jelent pihenőhelyet. A Debrecenben és környékén jellemző köszmétebokrok nálunk sem hiányoznak, a kert egyik felében ezek találhatóak. A kert hátsó sarkába vadszőlőt és két – ma már termő – bodzabokrot telepítettünk. A cserjéket ribizlibokrok, több futórózsa- és orgonabokor egészíti ki.

A kertben eddig 36 madárfajt figyelünk meg – ezek hosszabb-rövidebb ideig tartózkodtak a területen. A madarakat megjelenésük alapján csoportosítani is lehet: fészkelők, tavasztól-őszig a kertben táplálkozó, átvonulók, a téli madáretető vendégei és az alkalmi fajok. (Ide nem számítom azokat a madarakat, amelyeket a kert feletti légtérben láttunk a mindig kéznél lévő távcső segítségével. Ezek közül a legérdekesebb a 2002. októberében látott átrepülő pelikán volt).

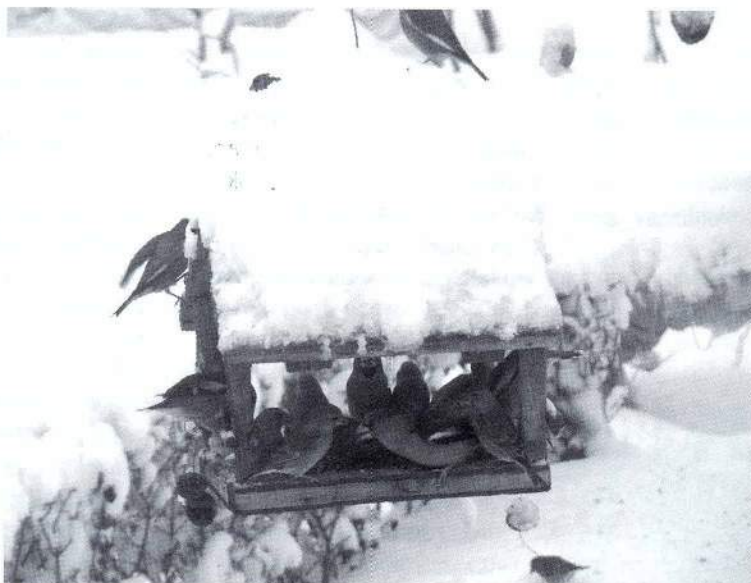
Fészkelőként szinte minden évben megjelenik a feketerigó a fenyőkön (néha egészen alacsonyan), ugyanitt a zöldike, tengelic és a balkáni gerle is rendszeresen fészkel. A puszpángbokron

már több mint egy évtizede költ a kis poszáta, de ez a faj a köszmétebokrok sűrű ágai között is sikeresen fészkel. Ugyanitt két évvel ezelőtt egy énekes rigó épített teljesen kész fészket, sárral szépen kítapasztva, de a tojásrakás már elmaradt. A köszmétebokrosban már költött a tengelic is. A diófákra kített 1-1 költőodúban leginkább mezei verebek telepednek meg, de 1-2 verébpár a ház tetőszerkezete alatt is fészkel. Így minden évben 5-6 madárpár neveli fiókáit a kertünkben.

A tavaszi és őszi **madárvonulás** alatt megélnék a madáretet. Kora tavasztól a vörösbegyek jelennek meg először, később énekes rigó, az örvös- és kormos légykapók, barátposzáta is látható

hosszabb-rövidebb ideig. Nyár végén az erő bodzát barátposzáta, kerti poszáta valamint a fekete rigók látogatják rendszeresen. Ősszel ismét a vörösbegyek csettegnek a bokrok alatt, elkezdődik a cinegék kóborlása és az ökörszem is rendszeresen látható. Gyengébb teleken a vörösbegy, ökörszem tavaszig kitart. Az ősz második felétől a karvaly rendszeresen átrepül a kert felett, olykor sikerrel vadászva, erről a tépésnyomok is árulkodnak. Persze a szemünk láttára is fogott már zsákmányt – főképpen a téli madáretetőt látogató madarak közül. A fenyőkön minden ősszel és tavasszal királykák is mozognak, de télen csak alkalmilag jelennek meg.

A kert legnagyobb madártani látványossága a **téli madáretető** körüli nyüzsgés. Összesen 4 helyen etetünk, három etető és egy "szóró" működik. Különösen az utóbbi években vált igazán ismertté a rendszeres etetés a környék madarainak körében. Egyes pintyfélék inváziószerű megjelenése Debrecenben és környékén is észlelhető, így nem túlzás, amikor azt írom, hogy az utóbbi évben már kb. 50-60 meggyvágó, ugyanennyi zöldike, sok tengelic, fenyőpinty jár rendszeresen a kertbe. A pintyfélék inváziói szinte lehetetlenné

teszik a cinegék óvatos közeledését az etetőkhöz, ezért számukra külön kell megoldani az etetést. A csízek inkább időszakosan jönnek – olykor nagyobb mennyiségben is. A rendszeres széncinege és kék cinege mellett járt már az etetőn fenyvescinege és nagy- és balkáni fakopáncs is. Utóbbiaknak a diófára kukoricacsövet is erősítettünk, amiből szívesen kiverik a szemeket. A vadszőlő bogyóit és a futórózsa piros terméseit minden évben felfedezik a fenyőrigók. 2000-ben egy hideg januári időszakban a fenyőrigókkal együtt seregélyek is érkeztek, ezek ugyanúgy ették a rózsa termését, mint a rigók.

Most, amikor e sorokat írom a meggy-

Kis poszáta

A szerző felvételei

vágók és a zöldikék rohamozzák az etetőket. A nagy madártömeg egyik titka az, hogy az etetés október végétől rendszeres. Egy-egy etetési szezonban több zsák napraforgó fogy el. A hómentes időben ivóvizet is kiteszünk, amiben szívesen fürdenek is az etetők látogatói. Néhány évvel ezelőtt az egyik etetőt a tavasz beköszönnte után is folyamatosan feltöltöttük napraforgóval. Az etetést egészen augusztusig folytattuk. Mindezt azért, mert tavasszal és szinte egész nyáron rendszeresen jöttek a zöldikék és a tengelicek. A zöldikék a fiókáikkal is megjelentek, ettek és fürödtek miközben hihetetlen módon "megszelídültek". Az etetőben ülő madarak mellett pár

méterre mozogtunk, de nem zavartatták magukat. Azt hiszem – önző szempont! – de a legnagyobb gyönyörűséget jelentették a naponta megjelenő zöldikecsalád egyedei vagy tengelicek az egész család számára. Így pár év óta az etetés csak nyár végén marad abba, és október végén kezdődik ismét. Talán ezért is érezzük mindig a madarak közelségét.

A kertben a kendermagos tyúkjaink mellett a szabadon élő madarak számára is igyekeztünk megteremteni az alapvető feltételeket. Sokszor ezek megjelentése a napi tevékenységünket is meghatározza, így lehetőleg nem megyünk ki a házból, ha sok madár van az etetőnél, nehogy elriadjanak. Ezért nemcsak a kertünk lett madárbarát, hanem mi is igyekszünk "barátai" lenni a madaraknak!

Az első év

Immár egy éve, hogy elindítottuk a Madárbarát Kert programot. A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesületnek számtalan, magas színvonalú programja fut már évek, sőt évtizedek óta, mégis hiányérzetünk volt. Úgy éreztük, hogy sokan, akik szintén szeretik a madarakat, s lehetőségeiken belül tenni is szeretnének értük, nem tudnak egyik programunkba sem bekapcsolódni. Nekik készült a Madárbarát Kert. Az alatt a majdnem egy évszázad alatt, ami Herman Ottónak a Madarak és Fák napja megünneplésére vonatkozó javaslata, s a jelen között eltelt, számtalan ismeret összegyűlt a madársegítő módszerekről. Ezeket átadni, bővíteni, a "mindennapi" madarak segítésén keresztül a természet megszerettetni vagy szeretetét tovább erősíteni, felejtethetetlen élményeket nyújtani szárnyas barátaink megfigyelésén keresztül, nos ezek voltak a célok, amelyeket – kimondva, kimondatlanul – kitűztünk magunk elé. Egy év el-

teltével pedig sikeresnek ítélnéjük az ötletet és megvalósítását. Az a sok kedves levél, fénykép és egyéb jelzés, amit kapunk azt bizonyítja: sokan érezték szükségét annak, hogy többet foglalkozzunk a legalapvetőbb madártani ismeretek átadásával. Ezúton szeretnénk mindenkinek megköszönni a részvételét, ígérjük, igyekezni fogunk, hogy ne térrünk el vállalt céljainktól, s kívánunk mindenkinek további felejthetetlen élményeket!

Tamás Ágnes

Az eredmények számokban:

- több mint 1500 tag
- 500 madárbarát kert cím
- 42 óvoda
- 33 iskola
- néhány érdekesség:

falumúzeum, állatkert, arborétum, erdő, munkahely, kemping, kertészeti áruda, kézműves tábor, lakópark, gyümölcsös, temető, templomkert

Az MME Kétéltű- és Hüllővédelmi Szakosztálya természetmegfigyelő programot indít, amelynek célja, hogy megismerjétek a környezetetekben élő állatokat, ezen belül is a kétéltűeket és a hüllőket. Ennek szellemében évente kiválasztunk egy fajt vagy fajcsoportot, amelyet közelebről szeretnénk megismertetni, megszerettetni veletek. Elsőként a két magyarországi unkafajra, a vöröshasú- és a sárgahasú unkára esett a választás.

Javasoljuk, hogy a felmérésekhez kérjétek tanáraitok segítségét! Honlapunkról (www.mme.hu) letölthető a program felmérőlapja, illetve megnézhetitek az unkákat és az élőhelyüket bemutató plakátot is.

A felmérésbe bekapcsolódó iskoláknak az MME titkársága korlátozott számban tud plakátot és felmérő lapot küldeni.

Sárgahasú unka

Péchy Tamás felvétele

A beküldő csoportok iskolái között értékes könyvjutalmakat sorsolunk ki, és a legszebb rajzokat szeretnénk a Madártávlat hasábjain megjelentetni.

Programunk a kora tavasztól késő ősziig terjedő időszakot célozza meg, hiszen ez az unkák ébrenléti időszaka, ekkor figyelhetők meg élőhelyükön.

A **vöröshasú unka** hasi foltjaira jellemző a narancssárgától a sötétpirosig terjedő színárnyalat. Ezek a kis élénk foltok egymástól elkülönülve, elszórtan helyezkednek el, és a béka lábujjaira nem terjednek ki. A has fekete alapszínében apró, tűszúrászerű fehér pontok láthatók. A háton lévő szaruszemölcsök laposak, lekerekítettek, nem dörzsölik az ujjunkat tapintáskor. A vöröshasú unkákat főleg **síkvidékeken** találhatjátok meg. A nagyobb kiterjedésű, vízinvényben gazdag, így számukra bűvőhellyel bőven rendelkező **tavakat** részesítik előnyben, itt lelhetők fel április elejétől szeptember végéig.

Unkafigyelő

A **sárgahasú unka** hasi foltjai élénk citromsárga vagy halvány-sárga színűek, összefüggőbbek, mint a vöröshasúnál. A foltok olyan kiterjedtek, hogy összességükben nagyobb területet foglalnak el, mint a fekete alapszín. A világos foltokban nincsenek apró fehér foltok, s a világos élénk szín még az állat hátyelvényjaira is kiterjed. A háti szaruszemölcsöket nagyítóval vizsgálva hegyesnek látjuk, s tapintáskor tüskeszerűnek, szúrós-nak érezzük. A sárgahasú unkák főleg a **hegyvidéki**, kisebb, pár négyzetméteres vízfelületű, 30-40 cm mély **pocsolyákat** kedvelik, amelyekben kevés vízinvény található, vagy egyáltalán nincs bennük. Ilyen unkaélőhelyek erdei utakon lévő keréknyomokban, hegyi patakok lelassult, csendes kiöblösödéseiben is található.

A két fajnak igen jellegzetes "phuú-phuú" hívóhangja van (nevüket is erről kapták), amely arra szolgál, hogy a hímek a peterakó helyhez csalogassák a nőstényeket, s így megtörténhessen a pázás. A petékből kikelt ebihalak június-július környékére alakulnak át, de az ivarérett kort csak **2-3 év** múlva érik el.

Figyelem!

- Magyarországon minden kétéltű és hüllő védett, köztük az unkák is, így őket bántani, élőhelyüket elpusztítani szigorúan tilos!
- Az unkák bőre mérgező váladékot termel, amely a nyálkahártyára kerülve égető érzést okozhat, így ha megfogjátok a békákat, utána mindig mossatok kezet, és ne nyúljatok a szemetekbe, szátokba!

Programunkra szeptember 30-ig kérjük beküldeni a feljegyzéseket. A jutalomkönyvek sorsolásának és a rajzok értékelésének eredményeiről írásban értesítjük a nyertes iskolákat. Bármilyen kérdésetek van, várom azokat az (1) 267-7100 telefonszámon, illetve a jvoros@zoo.zoo.nhmus.hu <<mailto:jvoros@zoo.zoo.nhmus.hu>> email címen.

Vörös Judit

Magyar Természettudományi Múzeum, 1088 Budapest, Baross u. 13. A borítékra kérjük ráírni: **Unkafigyelő**

Megfejtés

A Madártávlat március-áprilisi számában feladott rejtvény helyes megoldása a következő:

1-e, 2-g, 3-a, 4-h, 5-b, 6-c, 7-f, 8-d

A sorsolás nyertesei: Szabó Barbara, Kérteskethely – Szula Andrea, Dunaharaszti – Tira Róbert, Kondoros.

REJTVÉNY

Kele, a sérült fehér gólya történetét bizonyára sokan ismeritek. Fekete István csodálatos regényében a főszereplő Kele mellett más állatok is szerepelnek, pl. Csám a disznó. **Ha tudod, hogy** Kurri, Csuri, Bujtár, Miska, Nyau, Hu, Csisz, Zu, Toró, Nerr, Paták, Killi, Csirik, Pi, Csett és Citér milyen állat, **akkor a megfejtést június 10-ig küldd el a címünkre:** 1121 Budapest, Költő u. 21.

A fekete gólya

Tamás Ágnes

A Csipogó hasábjain már volt szó arról, hogy nem csak fehér gólya él hazánkban. Sokkal kevesebben ismerhetik azonban a másik gólyafajunkat: a fekete gólyát. Kicsit kisebb fehér rokonánál, teste felül teljesen fekete, az öreg madaraknál ez arany-, zöld- és biborszínű fémes csillogással párosul. Csak a hasoldaluk fehér. Nekik is piros azonban a csőrük, a lábuk, s ők is nyújtott nyakkal, vitorlázva teszik meg hosszú útjukat téli telelőhelyeikre a felszálló légáramlatokat kihasználva. Hallgató madarak, s a legtöbb emberi tevékenységgel járó zajt, zavaró hatást nem viselik el. Azokban a galériaerdőkben fészkelnek, amelyek nagyobb folyóink mentén húzódnak, valamint szinte valamennyi középhegységünkben előfordulnak. A hazai állomány 200 pár körül van.

Rejtett életmódja következtében még sok olyan kérdésre nem tudjuk a fekete gólyával kapcsolatban a választ, amire a fehér gólya esetében már többé-kevésbé igen.

Együtt maradnak-e az egy fészkelőből származó fiókák, hol telelnek, hol választanak fészkelőhelyet, állandóak-e a fészkelő párok, meddig él egy-egy madár – ezek többek között azok a kérdések, amelyek megválaszolására egy színes gyűrűs program indult. Valamennyi résztvevő országnál meghatározták, hogy milyen színű PVC-gyűrűvel jelölik a madarakat, az ország kódját is feltüntetve. A fészkeknél, illetve a táplálkozó-

RSPB grafikája

helyeken a kódot távcsővel a madár számára észrevétlenül lehet leolvasni. Mivel a program 1994-ben indult, vannak már eredmények, így bebizonyosodott, hogy a fekete gólyák a fehér gólyákhoz hasonlóan két útvonalon, Gibraltáron, illetve a Boszporuszon át vonulnak telelőhelyeikre. Ugyancsak a fehér gólyákhoz hasonlóan a közép- és a kelet-európai állomány túlnyomó része a keleti útvonalat választja, mind az őszi, mind a tavaszi vonulásakor. A fekete gólya márciusban tér vissza költőterületeire, ahol vannak még 80-100 éves fák, az erdő még viszonylag zavartalan, s a közeli, táplálékban gazdag területek segítenek abban, hogy mi továbbra is gyönyörködjünk ebben a szép gázlómadrban.

FÜZESI MAGDA

IMA, MINDENKOR

*Legyen tavasz, levéllel ékes,
földszagú tájon kikelet.*

*Legyen madárdal, fákon fészkek,
ölelje mézszínű meleg.*

*Legyen áldás terhes mezőkön, Legyen harsogó a
határ.*

*A gyermek nyár gazdává nőjön,
virág jelölje, merre jár.*

*A falevél égjen vörösre,
pengessen torz gallyat a szél.*

*A víg folyó szemét bekösse,
a fű dértől legyen fehér.*

*Reszkessen rózsafa leverten,
Kökény kiáltása: szenvedek.*

*A kert testén fagy meneteljen,
hulljon rá tompa rettenet,*

*hogyan azt síkoltsa: jöjj, eső,
zuhogj a földre, moss barázdát,*

*legyen a lelked éltető,
a dermedt búzaszívet járd át,*

*hús víz, porlaszd el életem,
legyek fatörzs, legyek gyökér.*

*Csak tavasz legyen szüntelen...
meg nyár és ősz és újra tél.*

Pacsirtaének

A pacsirták évének kapcsán jut eszembe nagyszülőm, aki a következőképpen fordította le a mezei pacsirta énekét:

*"Megyek föl az égbe
szántok-vetek-boronálok!"*

Ezt addig ismételteti, amíg legmagasabbra emelkedik. Mivel följebb már nem bírja, a következő éneke lefelé ereszkedve már így folytatódik:

*"Szűr-szűr-szűr,
jaj a szűröm lent maradt!"*

Petrovics Zoltán

Természetvédelmi és Ornitológiai Tábor,

Pacsmag Erdei Iskola (Tamási-Adorjánpuszta)

Július 1-31-ig folyamatosan, az időpont megkötése nélkül.

Érdeklődni: Molnár Zoltán,
7090 Tamási, József A. ltp. 13/b.

Részvételi díj: 1300 Ft/fő/nap

A költség tartalmazza a szakmai programot, az étkezést és a szállást.

Elhelyezés: Az Erdei Iskola kőépületében, ágynemű huzattal, az étkezéshez szükséges eszköz van.

Program: madármegfigyelés, gyűrűzés, fotózás lessátorból, diavetítés, előadások, terepi határozás.

Augusztus hónapban a táborhely kiadó olyan MME-csoportoknak, amelyek tábort szerveznének, de nem rendelkeznek jó táborozóhellyel. Az eszközöket biztosítjuk.

A hegyi juhar

Acer pseudoplatanus L.

Dél- és Közép-Európa nedves, hűvös, magasabb hegységeinek fája. Általában a bükkkel megegyező termőhelyen él. A párás levegőt kedveli. Nagyon igényes a talaj tápanyagtartalmával szemben. Legjobban növekszik a mészkőből kialakult agyagos, üde talajon, de sziklás talajon is megmarad, ha a repedésekben elegendő termőtalajt talál. Jól növekszik ártereken is, de a poshadó vizet kerüli. Sovány, száraz, meszes, nagyon kötött talajon vagy száraz, savanyú talajon csenevész marad, homokon egyáltalán nem él meg. A nagy hideget és a kései fagyokat jól tűri. Fiatalon árnyéktűrő, később mind fényigényesebbé válik. Elsőrendű fa, törzse zárt állásban szép egyenes, hengeres, szabad állásban rövid törzset és terebélyes koronát növeszt, gyökere erős, mélyre hatoló. Kérge, fiatalon vékony, sima, szürke, idősebb korában nagy cserepekben repedezik. A cserepek alatt sárgásbarna színű. Rügyei zöldek, ágtól elállóak, rombusz keresztmetszetűek, hajtásai barnák, fényesek.

Levelei 8-15 cm hosszúak, 5 karéjosak, a levélnyelek pirosak 4-10 cm hosszúak. A karéjvégek hegyesek, az öblök keskenyek és hegyes szöveget képeznek. A karéjok széle fűrészelt, a levelek

színe haragoszöld, ráncos felületű, a fonákjuk kékes színű, az erek mentén szőrös. Virágai kétivarúak vagy felemásak, hosszú, kocsányon függő, összetett, sárgászöld fürtöket alkotnak. Április végén, május elején virítanak. Termése éréskor szürkésbarnák a két szárny hegyes szöveget zár be, a szárnyak domborúan ívesek, a magok gömbölydedek. Októberben érnek, de csak egy két hónap múlva hullanak le. Szabad állásban már 25-30, zárt állásban csak 40-50 éves korában kezd teremni. Gyakran és bőven terem.

Az elvetett mag 5-6 hét múlva csírázik, két lándzsás, épszerű szik levéllel. Az első lomblevelek még nem karéjosak. Fiatalon nagyon gyorsan nő, de 80-100 év után növekedését befejezi. Ritkán él 200 évnél tovább. Gyökérről gyengén, tuskóról elég jól sarjadzik. A nyeselet és az átültetést még suháng korában is jól tűri. Fája. Kissé sárgás árnyalatú. Bélsugarai vékonyak, alig látszanak. Bélsugár tükrei a sugármetszetben selymes fényűek, hullámos rajzolatúak. Évgűrűi jól látszanak.

Felhasználása sokoldalú. Finom rostú fája közepesen nehéz és közepesen kemény, nem vetemedik, de nedves helyen gyorsan romlik. Különösen az asztalosipar, a lemezipar használja szívesen. Fája szépen faragható és esztergályozható. Nélkülözhetetlen a hangszergyártásban is. Készítenek belőle cipőszeget mérővesszőt és rajzeszközöket.

ÁLLÁSHIRDETÉS

A Madártávlat Tisztelt Olvasóinak!

Az előző számokban már olvashattak arról, hogy az MME választott testületében és függetlenített apparátusában lényeges változások következtek be. Mint köztudott, alelnökünk Haraszthy László az állami természetvédelem élére került, Márkus Ferenc pedig a WWF igazgatója lett, ezért mindketten lemondtak elnökségi tagságukról.

Fidlóczky József után más fontos munka ellátása érdekében dr. Jánossy László is lemondott ügyvezető igazgatói megbízatásáról, amelyet 2003. február 1.-el tudomásul vettem.

A folyamatos munka biztosítása érdekében az előző Madártávlatban bemutatkozó tagtársunkat, Horváth Zsoltot neveztem ki ügyvezető igazgatónak, 2003. július 31.-ig.

Az április 27-én tartott küldöttközgyűlés Bukor Zoltán és Csonka Péter tagtársakat választotta új elnökségi taggá. Az elnökségnek saját tagjaiból még majd alelnököt kell választania.

A várható EU csatlakozás és a kormányzat által elkészített Nemzeti Természetvédelmi Alapterv, valamint az MME új stratégiája számos újszerű feladat elé állítja Egyesületünk vezetését.

Ahhoz, hogy a fent felsorolt sok változás mellett hosszabb távra is megnyugtatóan biztosítsuk az MME központi irányítását, **függetlenített vezető állású munkatársat keresünk** a Költő utcai irodánkba.

Olyan megfelelő felkészültségű, madár és természetvédelem iránt elkötelezett személyt szeretnénk megbízni ezzel a nagy felelősséggel járó és számos eredményt kínáló munkával, aki képesnek érzi magát arra, hogy részt vállaljon az MME ezerszínű tevékenységének irányításában.

A jelentkezőknél figyelembe vesszük a felsőfokú szakirányú végzettséget, az angol nyelvtudást a társadalmi szervezetnél eltöltött tevékenységet, vezetői gyakorlatot stb.

A jelentkezőktől szakmai önéletrajzot és a végzettséget igazoló okiratokról másolatot kérünk.

Bérezés megegyezés szerint a köztisztviselői bértábla figyelembevételével.

A pályázatokat Kállay György elnöknek címezve az MME címeire /1121. Budapest, Költő u. 21./ zárt borítékban kérem, 2003. június 15.-ig megküldeni.

A jelentkezők személyes meghallgatását 3 fős bizottság előtt július hónapban tervezzük.

Nagy érdeklődéssel várom a jelentkezéseket.

Kállay György elnök

Szerkesztőbizottság:

Drexler Szilárd,
Lovászi Péter,
Marik Pál,
Schmidt Egon

Olvasó szerkesztő: Marik Pál

Előkészítés: In-Depht Bt.

Szedő: Bányai Lászlóné

Felelős kiadó: Horváth Zsolt

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Nyomás: LKL Color Kft.

UNKAFIGYELŐ

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület programja

Szeretnéd tudni, hogy lakóhelyed környékén élnek-e unká? Szeretnéd felismerni jellegzetes hívóhangjukat, a huhogó „unkakórust”? Vegyél részt természet-megfigyelő programunkban, amellyel segítheted a békák védelmét! Keress fel egy közeli kis tavat, csatornát, erdei pocsolyát vagy bármilyen más állóvizet, ülj le a partjára és jegyezd fel, hogy hány unkat látsz vagy hallasz!

A megfigyeléshez biológia tanárodtól kérj felmérőlapot! Ha többet szeretnél megtudni az unká életéről és viselkedéséről, kérdezd tanárod! Töltsd ki a kapott felmérőlapot a megfigyelés körülményeiről! Készíthetsz rajzot is az unkákról és élőhelyükről. A megfigyelők között értékes könyveket sorolunk ki, és a legszebb rajzokat bemutatjuk a MADÁRTÁVLAT című újság hasábjain.

Sárgahasú unka

Vöröshasú unka

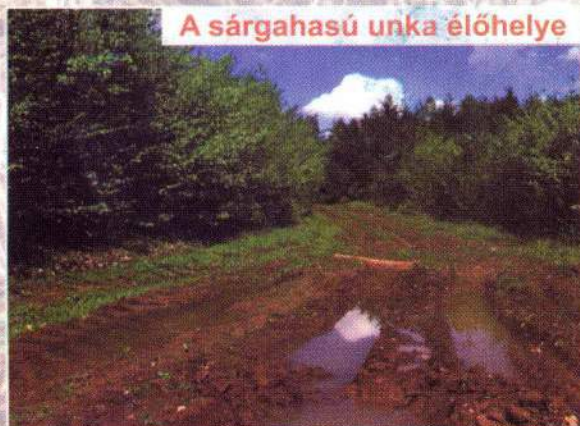

A sárgahasú unka (*balra*) háta szürke, érdes tapintású. Hasán fekete alapon nagy, citromsárga foltok láthatók. Élőhelynek főleg erdei pocsolyákat, keréknyomokat választ. Magyarországon inkább domb- és hegyvidékeken fordul elő.

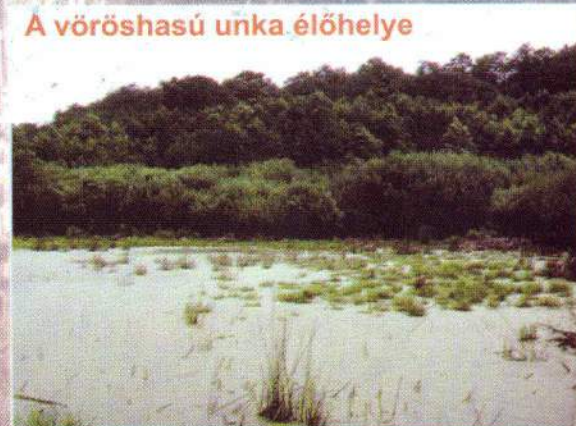
A vöröshasú unka (*jobbra*) háta sötétszürke, rajta fekete foltokkal. A hasán narancs-sárga vagy vörös foltok láthatók, kisebbek, mint a sárgahasú unkáknál. Bőre sima tapintású. Síkságok és alacsony dombvidékek tavaiban, csatornáiban telepszik meg.

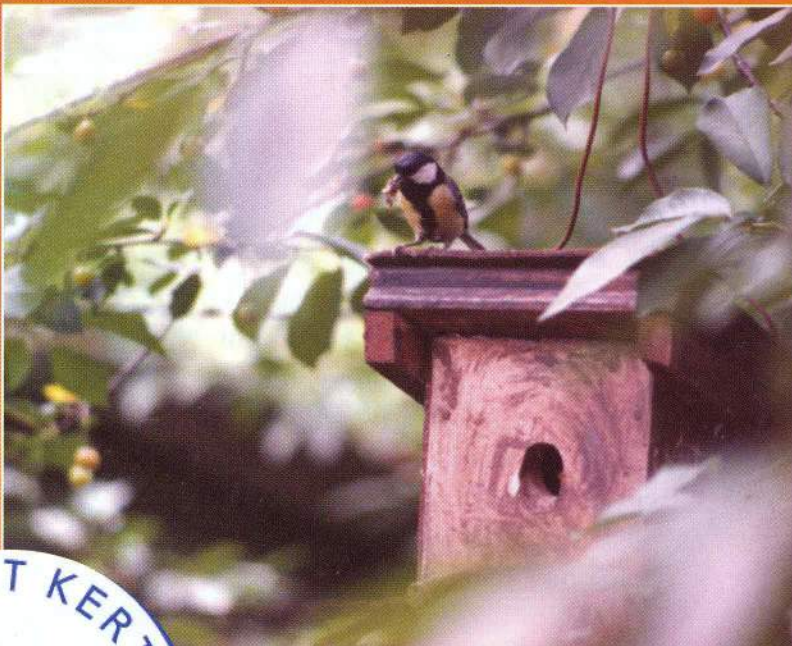

A sárgahasú unka élőhelye

A vöröshasú unka élőhelye

1 ÉVES
A MADÁRBARÁT KERT
PROGRAM

